Any XIII 15 Juny 1916 Núm. 150

Revista Musical Catalana

Butlletí de l'ORFEÓ CATALÀ

La personalitat artística d'En Granados

A propòsit de la personalitat artística d'En Granados, s'han dit aquests dies forces coses mancades de sentit comú. Entre altres, no menys desencertades, aquesta : «Que l'ànima genial i poètica *per sí* d'En Granados, es modelà impregnada de Scarlatti i Schumann.» No. Aquests dos grans genis no contribuiren poc ni molt a modelar sa personalitat. Si es digués que Chopin hi contribuí un xic, s'estaria en lo cert, recordant l'element musical eslau d'aquest, així com son feminisme sentimental d'estil nostàlgic que esclatava a vegades en tempestes promogudes pels records de la patria oprimida i vexada.

Tinc altres idees sobre això. I les tinc, per haver secundat sa gran facultat d'assimilació, guiant-lo, conduint-lo, menant-la mitjançant diversos intents; perquè no puc ni sé tenir la tonta vanitat d'afirmar *que l'he ensenyat;* com no la tinc tampoc dient, per exemple, que he ensenyat a En Falla, a N'Albéniz i a *tutti quanti* que figuren en la nombrosa llista de ma família espiritual artística. A En Granados, com a tots els demés que s'hi prestaven, els he guiat, simplement, *per sí*, perquè tenien aquella qualitat *per sí* que solament posseeixen els artistes elegits.

Ço que formà a En Granados, primerament, fou sa educació tècnica general, així com la no menys eficàs que proporciona el piano a determinats conreadors d'aquest instrument propagador per excel·lencia. Però, sobre l'educació de la literatura musical abundantíssima que ofereix el piano, posseía el nostre plorat excepcional artista una facultat d'assimilació

tan portentosa, que no tenía necessitat de solidar-la obrint i estudiant llibres, ni tractats, ni fixar-se en corrents de sistemes o tendencies. Bastava posar-li davant dels ulls un document musical qualsevol per assimilar-se'l amb aquella sa facultat extraordinaria, i així nasqueren aquelles eflorescencies musicals que esclataven tot d'una del perfum d'una regió espanyola, fos la que fos, aquelles *Murcianes*, aquelles *Valencianes*, aquells *Valsos poètics*, aquells *Valsos sentimentals* que més que assimil·lacions eren troços autobiogràfics arrencats del cor.

Ço que plasmà, però, la seva ànima, fou la nostra tècnica, que tampoc exigía obrir volums, ni aleshores ni després, ni rodejar-se d'uns i altres llibrassos de consulta. Recordo com si fos avui, com se'm presentà després d'oir, en un concert, i a títol d'exemplificació d'unes conferencies, una serie d'obres de Morales, Victoria i Guerrero! Jamai he presenciat semblant transformació ni tan repentina, que es significà en un ordre de pràctiques docents de polifonía! Com va veure i contemplà aquell nou món de la polifonía amb els ulls de l'ànima, com diría el poeta Grillparzer!

Enfortiren ses facultats d'assimilació les afinitats de l'orientalisme dels nostres cants amb els de la raça eslava. Tancava's la seva ànima en els ambients armònics del cant popular, sense necessitat d'imitar-los ni posar marques de fàbrica ni etiquetes de procedencia; i fons i formes esclataven amb sorprenent i ingenua naturalitat; així com també l'ornamentació oriental adequada, fina, delicada, alada, que requerien son peculiar estil somniador, vident, propies de la seva ànima de gran poeta adivinador de músiques paradisíaques, poeta que podía dir, com Ruben Darío, que sa poesía era «mía en mí», i sostenir la primera condició de son ésser perquè visqué en un intens amor a lo absolut de la bellesa.

Això és ço que portava en ell, *per sí*, en la seva ànima, En Granados, com ho porta en Falla i ho duia N'Albéniz (no cito sinó aquests tres casos idèntics, anc que no iguals). Exacte a ço que tenen aquests apois i sava musical estètica espanyola que ha format la nostra nacionalitat musical.

I cas genèric i excepcional el de la personalitat d'En Granados, que no experimentà jamai cap feblesa d'assimilació exòtica, ni la temptadora, però corruptora, francesa que ha inutilitzat a tants.

Fou autòcton. Ell. Sempre ell, i espanyol per damunt de tot.

FELIP PEDRELL

N'Enric Granados i l'edat d'or

24 de març

Evocació

AVUI ha fet un d'aquells dies típics, de primavera barcelonina, serens, gais, suaus, de sol ardent, mes, d'un punt d'oreig de marina tan ben donat, com l'últim pols de sal d'una cuinera mestra. Passo per la Rambla de les Flors i trobo a En Masvidal. En Masvidal és un xicot un xic aixalabrat, que canta de bariton, toca el violoncel, es passa bona part del dia respallant-se la roba, coneix a tot Barcelona i es tracta de tu amb tot-hom.

— Hola!

— Hola!

— Aon vas?

— A rondar.

— No tens feina?

— No.

— Doncs, vine.

— Aon?

— Anem a veure les obres de l'Exposició. Arreglen el passeig de Colon, tapen la riera d'En Malla, posen arbres per tot arreu, palmeres, parterres. Tampoc has vist els edificis del parc?

— No.

— Anem, doncs.

Comencem de caminar. En aquell moment, passa un jovenet, que tenía alhora un aire com impulsiu i com encantat. Era alt, prim, d'ulls grossos, de mans nervudes.

— Granados!, Granados! — crida En Masvidal. — Vols venir?

— Aon? — diu En Granados.

— A veure les obres de l'Exposició.

— No puc : m'han cridat del café de *Las Delicias*, per veure si hi vull tocar el piano. Com l'Albéniz se n'ha anat... No m'agrada gaire, no; però noi, no hi ha més remei que guanyar-se la vida.

En Masvidal, ens presenta.

— Tant de gust.

— Tant de gust.

Després ens despedim.

— No has sentit tocar a En Granados? — pregunta En Masvidal.

— No.

— Doncs, t'agradarà molt. Si no toca com l'Albéniz, no se'n falta gaire. I anem baixant rambla avall.

30 de mars

Un noi, català d'abans de l'Exposició, que comensa de rondar per Barcelona als tretze anys i que ara en té catorze, no pot tenir més que bons desitjos. Jo, de bons desitjos n'estava ple. Desitjava veure-ho tot, conèixer-ho tot, i saber-ho tot. Estava, doncs, ocupadíssim, anant tot el dia d'una banda a l'altra.

Ara soc davant del Conservatori del Liceu... Qui hi pogués entrar!, penso. Que en veuría de coses! Que en sabría de coses!

De prompte, m'agafa un rampell, i pujo... Sigui el que Déu vulgui!, penso. No sé quina hora devía ésser, que enlloc vaig veure a ningú. Baixa un senyor per l'escala, i penso : a veure si et treurà? No em diu res, ni em mira.

Pujo més amunt, me n'entro per les habitacions. Veig un altre senyor darrera una taula.

— Què vols, noi? — me pregunta.

— Quant me farien pagar per a ensenyar-me de composició?

— Té — em diu, — aquí tens una fulla que tot ho explica.

Agafo la fulla, surto a l'escala i me'n pujo més amunt, arribo a una gran sala, en forma de creu, i segueixo endavant. Veig un corredoret, i per ell arribo a una saleta i m'hi paro. Quasi d'esquena al portal hi ha un senyor petit, petit, amb unes ulleres. M'hi acosto.

— Déu lo guard, — dic; i el senyor no es mou. Avanso més.

—Déu lo guard, — repeteixo; i res.

M'apropo al senyor, i veig que escrivía solfes. M'hi acosto més i me n'adono que era tan curt de vista, que, per tenir els ulls ben aprop del paper i el nas un xic llarg, anava esborrant amb el nas ço que anava escrivint amb la mà.

Sento una veu sonora que crida. Jo fujo. Arriba un senyor d'uns cinquanta cinc anys i entra a una cambra pròxima. Enraonen. M'entero de que l'un és D. Mariàn Obiols i l'altre D. Joàn Baptista Pujol.

— Com anem, D. Mariàn?

— Ja ho veu, amb una cama al cementiri.

— Ca, home, ca; si vostè és un xaval! I aquest Conservatori?

— Com sempre. En veritat que em sab greu morir-me. Tinc por d'aquests esbojarrats que ara han sortit: l'Anselm Barba, l'Alió. Els pobres, no han tingut la sort d'estudiar amb En Mercadante. I vostè?

— Estic molt content. Tinc un deixeble espatarrant, que arribarà on li dongui la gana.

— Com se diu?

— Enric Granados. També és dels esbojarrats, i li agrada Wagner. Es una passa tot això. Penso que no durarà quatre dies.

— Té raó. Altrament, digui-li que vingui per aquí, a aquest Granados, que aquí l'encarrilarem.

D. Mariàn parlava amb una veu molt prima, mes En Pujol parlava a crits. Més tard vareig saber que el mestre Obiols, era sord.

20 d'abril

He anat a can Granados i he estat tres hores sentint tocar música. Chopin, Schumann, Mendelsshon. Ell prefereix Schumann, jo encara no ho sé. Mai havía sentit tocar d'aquella manera, ni coneixía res del que ha tocat. Per què el meu mestre no em parla mai d'aquests autors?

En Granados canta ço que toca, i ho canta amb veu encisadora. Jo hauría volgut sentir Beethoven, mes sospito que a ell no li agrada tant.

M'ha semblat que En Granados té el cor alegre i la imaginació trista, i al tocar s'entretenía amb fruició en els passatges cromàtics. Ha parlat de Liszt amb admiració. Sobre una tauleta hi havía alguns llibres: poemes i novel·les. El *Faust*, el *Caín* de Byron, els poemes de Tenysshon traduïts al castellà, i una novel·la americana intitulada *María*. Tots els llibres tenían il·lustracions que ell mirava amb delectació. En Granados sent una admiració igual per unes coses i per les altres, i sols es gradúa en la música. La *María*, de Jorge Isaachs, té una il·lustració que m'ensenya. En mig d'unes flors hi ha algunes notes de música, i d'aquelles notes, ell n'ha fet una cançó que m'ha quedat a la memoria. Jo que, al contrari d'En Granados, tinc la imaginació alegre i el cor trist, em sento els nervis de punta, i surto d'aquella casa amb el cap ple de fantasíes, el cor ple d'enamoraments. Me sembla que m'agradaría cridar, córrer, volar, estimar, morir.

30 d'abril

Hola!, s'acosten els soldats. Tararí, tararí; ram, rataplam. Baixen rambla avall. La gent s'aparta i les cornetes i tambors toquen més fort. Ja són aquí: la quitxalla va al davant en formació, i entre la quitxalla veig un xicot ben vestit, alt i prim, que marca el pas com els soldats i segueix el ritme amb brassos i cames.

El crido: «— Granados!, Granados!» Ell no sent res, i baixa rambla avall al sò de la música: tararí, tararí; ram, rataplam.

10 de maig

Avui En Granados m'ha fet sentir unes marxes militars que ha escrit i que m'han agradat molt. No tenen aquella antipàtica lluïssor de les marxes que solen tocar les bandes espanyoles, i, en canvi, són un xic romàntiques. Potser no aniríen bé al costat de canonades. Després n'ha tocat unes de Schubert, i jo em quedo rumiant si les marxes les hi ha suggerit Schubert o els soldats. La qüestió és interessant: ¿hi ha en En Granados una suggestió directa del natural, o una emoció suggerida per obres anteriors? En ambdós casos es pot ésser un artista notable, i és probable que el geni participi de tots dos.

30 de maig

Rodant, rodant, arribo al carrer del Bisbe i me n'entro als claustres de la catedral. Dos coses hi ha que em tranquilitzen l'esperit: el mar i els claustres de la catedral.

Aquí reposaré del meu etern rondar. M'assec en un padrís, mirant les oques.

«— Nyac, nyac, nyac»; no hi ha res més alegre que les oques. Soc feliç, i voldría quedar-me aquí tota la vida amb les oques i l'estany i les palmeres, els gats, les lloses lluentes de color de cera, els sepulcres i els altars amb aquells sants i santes tan bufons com escrostonats, a l'abric d'aquells claustres admirables, plens de sol i d'anys i de pietat i fresca encisadora.

Passa En Granados.

— Com dimoni, tu, per aquests mons de Déu! — li dic.

M'ensenya un llibre de N'Apeles Mestres. Me sembla que són les *Balades*.

— Ja fa dies que hi vinc, — em diu. — Me sembla que tot lo d'aquest llibre passa a dintre aquests claustres. Tot això que veig, me fa pensar en princeses, comtes i comteses enamorades, trovadors, joglars, casseres, etc., etc. No coneixes a n'Apeles? — me pregunta.

— No.

— No et pots figurar lo bonic que és. Després de llegir-lo, sents com una mena de ger-

manor per les fulles seques dels arbres, per les herbes, per les aigües quietes dels estanys pel silenci, pels cants de les granotes : a tot arreu se't representen reixes, balcons i escales de seda i desafiaments, etc., etc. Oh!, i és d'una ironía! Mira, mira, quins dibuixos! Un llargandaix, una gàrgola, una altra, monstres que semblen de carnaval, un castell amagat entre boscos, una sargantana, unes quantes fulles i flors ensenyant els nervis, un escardot, un bufó, un dimoni... — i anava girant i girant fulls, i dient : — Es preciós! Quina ironía que hi ha en tot!

Aquell dia, vàrem arribar tots dos tardíssim a dinar. Anys després, he agrupat noms i he comprès millor : Apeles, Schumann, *María* de Jorge Isaachs, Schubert, les suggestions gòtiques de Víctor Hugo i reproduïdes fins a l'infinit, Chopin, Vidiella, Bartrina, Zorrilla, Guimerà, i el pare de tots, Rousseau.

4 de juny

En Granados me fa sentir unes quantes cançons amb lletra de N'Apeles. Comença d'interessar-me En Granados compositor. El sentiment brolla per tot arreu d'una manera tendra, graciosa i aristocràtica. Mes, d'on ha sortit aquesta arrel popular que no és catalana, en un xicot que no s'ha mogut de Barcelona? Serà atavisme? Li hauràn portat d'Andalusía a Barcelona, les aigües de la mar? Que és estrany!

En ço que s'equivocaven, tan En Granados com N'Apeles, és en ço que ells ne deien ironía. La ironía és un món per ells inaccessible.

17 de juny

Estic capolat. Hem anat a peu a Molins de Rei. Erem una colla. Els germans Font, En Masvidal, En Granados. Anàvem vestits de trinxeraires. En Granados, que portava un barret de dòna, ha saltat, cridat, ballat, cantat, tot el camí. Els gossos ens lladraven per tot arreu, la Guardia Civil ens volía detenir. Quina tavola! A can Roca En Granados ha tocat el piano. Schumann, Chopin, Mendelssohn. Ha començat alguns *rondós* de Beethoven, sense acabar-los. Després hem anat al riu. En Granados i els germans Font s'han despullat, s'han tirat a l'aigua. Jo tenía por que s'ofeguessin. Es tiraven aigua els uns als altres. Després de dinar, hem tornat amb el tren. Quina tavola hem fet! Quina tavola!

1r de juliol

Trobo En Granados pel carrer d'Aragó.

— D'on véns? — me diu.

— De sentir coros d'En Clavé. Els has sentit, tu? — pregunto.

— No gaire, — em contesta.

— T'agrada En Clavé?

— Veuràs : En Clavé em fa l'efecte d'un camàlic inspirat.

I de seguida canta «Sota d'un salze...». Jo callo i penso que el mestre també em deia que En Clavé era com si diguéssim un camàlic inspirat. «— Mira, — em deia el mestre, — de coses com les d'En Clavé i de cançonetes d'això que en diuen populars, que són cançons de velles de poble, jo te'n faré tantes com vulguis.» Mes jo mai vaig sentir-n'hi cap que fos com aquelles.

15 de juliol

A les cinc de la tarda he anat als Banys Orientals de la Barceloneta. He trobat En Granados que anava amb tres o quatre amics. Ens hem assegut en unes cadires de palla, veient entrar i sortir noies maques. Sentíem la mar. L'ambient era suau, l'hora dolça, els nervis estaven encalmats, la imaginació filava la seva tela. De prompte entra una noia hermosíssima, alta, esvelta, majestuosa. El seu caminar semblava una dança, tenía ulls i cabells negres, mirava distreta, mes si et tocava una espurna d'ull, t'encenía de seguida. En Granados, perduda la voluntat, es posa a nadar dintre l'incendi d'aquella mirada i queda ubriac de la dança d'aquell caminar. Després, ella se n'entra a la mar. Pugem al primer pis, i En Granados improvitza una melodía romàntica, apassionada, tendre i encesa. Aquella noia, ja ha mort per En Granados, perquè queda encarnada en aquella cançó. No anàrem a esperar la seva sortida de l'aigua. No l'hem vista mai més.

Octubre

Vinc de casa En Granados i no hi era. M'han dit que se n'havía anat a París a estudiar. Ja és estrany que no me n'hagués dit res! Arribo al carrer i començo a rodar i rodar de l'un lloc a l'altre. París! Un mestre i estudiar! Vareig arribar a casa i vareig començar a donar cops de cap per les parets i a pegar-me cops de punys per la cara. En vuit dies no vaig poder sortir de casa.

* * *

Han passat anys i En Granados torna a ésser a Barcelona. S'ha celebrat l'Exposició. Jo he estat a Andalusía, a Toledo i a Madrid; he tingut el tifus, i m'he tancat vora dos anys a la biblioteca de la Universitat de Barcelona llegint llibres. En Pedrell m'ha donat algunes llissons, i he conegut a En Millet, a N'Alió, a En Vidiella, a En Gay, a En Rodríguez-Alcántara, a En Montguió i altres. Quantes coses m'han passat en aquest temps!

Janer

En Granados m'ha fet sentir unes dances espanyoles. M'han agradat molt. Són menys romàntiques que la seva música anterior, i sembla que hi ha dintre d'aquestes obretes un istil. M'ha ensenyat una carta d'En Cui plena d'alabances i un retrat amb una expressiva dedicatoria.

Mars

En Granados m'ha dit que es casava. Parla tendrament de la seva novia.

Madrid

Avui ha arribat a Madrid En Granados. Ve per estrenar *María del Carmen*. Jo n'he sentit alguns assaigs i l'obra m'ha impressionat fortament. En Granados ha transformat els cants i balls populars de Murcia molt graciosament. Hi ha pàgines punyents i fragments molt plens de color i de poesía.

Abril

En Granados m'ha vingut a veure a casa. Hem parlat molt. S'ha queixat amb fonda amargor de la situació dels músics d'Espanya.

— Hem tingut d'estudiar-ho tot a empentes i tomballons, — m'ha dit. — Als trenta i pico d'anys encara no hem pogut estudiar seriosament el nostre ofici.

— Tens raó — deia jo. — Ja sé que hi han hagut grans mestres que varen estudiar tots sols, mes l'ambient del seu país era diferent. Schumann, Chopin, Wagner i fins el mateix Beethoven, han arribat amb un retràs de cinquanta anys. Dels clàssics francesos i italians, encara no en sabem quasi res.

— Wagner! — contesta. — Sols el *Tristany*, val una vida! I què direm dels moderns? — afegeix. — S'ha de viure a París per a saber la vida musical contemporania. He sentit coses que no en tens idea. Hem pres el camí massa de lluny per poder-los atrapar.

— Es veritat. Si volem fer coses de profit, ha d'ésser dels quaranta anys en endavant. Els nostres quaranta anys seràn per nosaltres com els vint-i-cinc per als estrangers. Tot just hem descobert el camí i ara hem de fer la caminada.

— Quaranta anys! — deia ell. — I tu sabs si en viurem gaires més, de quaranta? Jo he fet les *Dances Espanyoles* i la *María del Carmen*, però veig més coses, més camins; crec que en aquestes obres hi ha qualitats molt fortes, mes sé que estàn fetes un xic a les palpentes. La intuïció no és prou, i menys per a la música contemporania.

— Es cert, — responía jo. — Mes no posem fre a les nostres aspiracions. Treballem

i confiem en aquests hermosos quaranta anys que seràn la nostra edat d'or. Ja hem après moltes coses i l'esfors que hem fet no serà inútil.

* * *

En Granados va complir la seva edat d'or, i va escriure les seves magnífiques *Goyescas*. L'Albéniz, admirable temperament de músic, va fer *Iberia* vora els cinquanta. Tota una vida de tanteig i enyorada en ells la flor de la vida. Oh dissort dels fills d'Iberia, perduts en el buit! ¡Hem nascut en una terra que ens ho demana tot, que tot li donem, a canvi de res! Cap tradició d'art ens guía. Necessitem un mall com una muntanya per a entendrir l'or de l'ànima nacional i poder-li donar forma.

Mes, esperem; les portes d'Europa s'obren per a En Granados. Per la mateixa porta en passaràn d'altres.

* * *

Rebo carta de París. En Granados ha fet sentir *Goyescas*. L'obra ha fet una gran impressió. Els artistes l'han trobat d'un extraordinari interès, i alguns grans concertistes han incorporat l'obra al seu repertori. Dintre de poc l'obra serà coneguda per tot el món.

Si veieu a En Granados, feliciteu-lo. Es un artista que honra el seu país.

* * *

Un amic reb carta d'En Granados. Es a New-York, on acaba d'estrenar *Goyescas* transformades en òpera. Ha tingut un gran èxit. La carta diu: «Per fi he vist els meus somnis realitzats. Es veritat que tinc el cap ple de cabells blancs i que es pot dir que ara començo la meva obra, mes estic ple de confiança i d'entusiasme per treballar més i més. Ara tindría d'acabar, i en realitat ara començo. Soc espanyol i ja mai cap espanyol ha començat abans. Soc un supervivent de la lluita estèril a que ens sotmet la ignorancia i la indiferencia de la nostra patria. Tota la meva alegría actual, és més per lo que ha de venir, que per lo fet fins ara. Somnío amb París, i tinc un món de projectes.»

* * *

M'acaben de dir que En Granados és mort! No ho vull creure! Fóra massa horrorós!

* * *

Un amic me confirma que En Granados és mort. El diari també diu que En Granados

és mort; el telègraf, també; tot-hom ho diu! L'ha enfonsat un submarí! Han mort tots dos: ell i la seva muller! Hi ha entranyes humanes que puguin fer tal cosa?

Ço que no poden les entranyes, ho poden els conceptes.

En nom d'un concepte s'ha enfonsat un home, un matrimoni, uns fills, una esperança, un art, una il·lusió, una pila de coses vitals. Alemanya, França, Espanya, Anglaterra, Russia, conceptes... conceptes... conceptes... Ja no governen morts, ni vius, ni tradicions; governen els conceptes.

Nosaltres creiem en Crist, perquè és un anti-concepte, perquè és carn i sang viva.

31 de maig de 1916

La *Sociedad Nacional de Música*, de Madrid, ha celebrat un concert, dedicat a la memoria d'En Granados. Hi assistí el seu fill més gran. El local estava ple.

El jove Longàs, tocava *Goyescas;* la Srta. Badía, cantava *Tonadillas*, cantava cançons; l'*Orquesta Filarmónica* interpretava poemes; el públic aplaudía, aplaudía; el noi Granados plorava, plorava...

* * *

I s'han acabat compte i concert. La gent se'n va a casa, el noi Granados se'n va a casa, tots ens en anem a casa. Tot és ja un record. El món gira full, mes, nosaltres, hem deixat senyal en aquella plana.

En Granados va néixer per a escriure un llibre que no s'ha acabat d'omplir. Guardem les fulles d'or escrites i ensenyem les que han quedat en blanc per vergonya dels que en tenen la culpa: uns per haver-li segat el braç, i els altres per no haver-li deixat agafar la ploma alhora.

AMADEU VIVES

El dedo de Dios

CUANDO vino la luna grande que esperaba Granados, salieron de las calles de la ciudad las tres familias de los tres amigos.

Iban a la *Sala*, toda blanca y perfecta, que un hombre fervoroso del maestro le ofreció para que los devotos se juntasen y comiesen la dulce *Pascua* de la Música.

Bien sabéis que está casi en el principio de la montaña y de la intimidad campesina. El fresco ruido del agua y de los árboles, el cántico de delirios y congojas de los ruiseñores, el balbuceo de oro de los sapos, van desnudando el silencio. Allí no han llegado las chimeneas de las fábricas. ¡Es una lástima que pase un tranvía y que pasen tantos autos, o que no vayan descalzos, o «de puntillas»!

Esa noche, en su casa, el maestro no hubiese podido tocar como deseaba : alaridos de bocinas, estridencias de carriles y cables, estrépito de calle adoquinada habrían roto el recogimiento apetecido.

—¡Huyamos de los tranvías! — gritó como un muchacho; y para huir se subieron a uno pesado y gordo, de sombrero duro de *imperial*. Y se acomodaron encima del sombrero.

Llegados a la Avenida del Tibidabo, los hijos y los padres, las tres familias, corrieron infantilmente por la cuesta, entre reposo y luna de noche de campo.

Después, la *Sala*. En lo hondo, un aposento de paredes lisas. La luz caía cernida desde un fanal de ropa. Los sillones, dejaban una sensación olorosa de ramas tiernas. Y la mesa, ancha y desnuda, recibió la llamarada de gracia y de júbilo selecto y geórgico de las fresas y cerezas heladas, de los limoncillos con las entrañas cuajadas en nieve dulcísima. Estaba abierta la ventana, y venían las palpitaciones de los huertos dormidos.

...Conversaban de los terrores estéticos y humanos que uno de estos amigos sintió, de noche, vagando por los claustros desgarrados, por los cementerios y los caminos de ronda ruinosos del Monasterio de Poblet. Ojos fosforescentes de aves agoreras le miraban, le seguían fijos y yertos como a través de un párpado de moribundo. Un miedo de apariciones, miedo de un mundo deshecho en el pasado, un mundo viscoso, resbaladizo, y la complacencia en su terror le hincaban en una quietud también de vida pasada y fría, y estando él inmóvil vió respirar el pecho mutilado de una estatua de tumba. Y huyó

perseguido de miradas azules de buhos, de pasos de piedra de pies esqueléticos. En el cielo prorrumpía la fantasma del cimborio; y él sepultóse entre hiedras, y subió con ansia de sentir más miedo...

Granados escuchaba dilatando sus ojos, aquellos ojos tan inmensos y amargos que semejaban recoger la proyección de un vuelo de aves aciagas invisibles para las otras miradas; retorcía las manos, sus manos largas y pálidas, que tenían emoción de frentes pensativas. Una de ellas, plasmada en yeso, guardan los hijos, y contemplándola se ve como un estremecimiento de vida de creaciones que le dejó el contacto de la piel, y surge todo el padre...

Y alzóse Granados; y ¡dijo que él quería y casi necesitaba crisparse de aquellos terrores del monasterio, y sumergirse en sus soledades, que laten como el corazón de una humanidad trágica!

De súbito, se detuvo delante de un cuadro, de un grabado con vidrio verdoso, como de agua de mar clara, quieta y fatídica. Y profirió:

—¡Ese monasterio impresionará tanto como esta estampa?

Todos se acercaron.

Era un fragmento de la *Creación* de Miguel Angel. Dios tiende su brazo, y bajo la punta de su índice se produce el primer hombre, que palpita de vida recién hecha, sobrecogido, maravillado de Dios y de sí mismo.

Y mirando al Criador, que le manda que sea; y mirando a la criatura que obedece, nos imaginamos otro cuadro de otro hombre temblando bajo el mismo dedo que le madan que muera... Quizá lo imaginó Granados, porque se puso lívido y se apartó del índice...

GABRIEL MIRÓ

En la mort de l'Enric Granados*

Per guardar tot ensemps ab tes despulles
ta inspiració, tos ideals, ta gloria,
calía una gran tomba;
y aqueixa tomba, el monstre de la guerra
—justicier malgrat ell— te l'ha donada.

Dorm en pau allí al fons, allà ont no torban
les lluites homicides
la santa pau dels morts. La tomba és fonda
y és ampla y és sagrada;
l'onada alsantse és el fossar que l'obra,
la llosa que la clou, un'altra onada.

Quan de nit les estrelles
eixint del mar com notes lluminoses
se desgranin pel cel y magnifiquin
l'immensitat del firmament, llavores
ens semblaràn excelses melodíes,
sepultades ab tu, qu'al cel envíes.

I per demunt del passatger estrèpit
d'aqueix gran crim qu'anomenan «la guerra»
tes derreres cansons, fetes estrelles,
ressonaràn eternament més belles,
en el concert de la bellesa eterna.

APELES MESTRES

* Respectem l'ortografía de l'autor, creient respondre, així, als seus desitjos.

Granados

LA terrible mort d'En Granados ens treu la serenitat per a parlar, sintetitzant, d'aquesta personalitat tan atraient, que, com tots els grans elegits de l'art, movía els cors amb el cordial sentiment de la simpatía. Qui coneixía En Granados l'estimava; perquè la distinció, la gracia, embolcallat tot amb la llum que vaga entorn dels temperaments poètics, atreia i captivava. El monstre de la guerra, sobtadament, ens l'ha xuclat per sempre, quan venía cobert de llors, radiant del goig de la victoria. (L'horrible monstre té fam d'humanitat escollida; i ell, que és tan horrible i crudel, fameja homes d'ànima sensible i pacífica.)

La distinció, la gracia, la llum ideal de la poesía radiaven, també, en tota l'obra del mestre plorat. La seva inspiració era com flor d'aroma forta i subtil a la vegada; que encanta els sentits i vos atrau; portant, al fons, un cant elegíac d'anyorances profundes temperat en un ambient d'esquisida poesía. El seu temperament, potser la seva genealogía, el va portar a pouar sovint la seva inspiració en la melodía nomenada espanyola; mes, repareu, com en son temperament quedava transfigurada, com restava senyorívola, amb aquella fina sentor elegíaca que la inspiració de l'artista a dins portava. Compareu aquesta transformació de l'element aràbic-espanyol amb la transformació que sofrí aquest mateix element en el temperament saborós, ric de natura, d'aquell nostre altre gran artista, Albéniz, i vos admirareu de la diferent modalitat que, amb un mateix germen, obtenen dos artistes germans de rassa i d'una època mateixa. L'Albéniz, corprèn per una saborosa musicalitat vessant de vida rítmica; En Granados, sedueix per una fina idealitat, que en les pàgines més sinceres de l'autor, guarda en el fons un poètic sentiment elegíac.

Era, encara, En Granados, un notable pianista, un interpretador personalíssim, que en son tocar posava totes les seves altes qualitats de gran artista, d'aquella sensibilitat singular, d'aquell esperit predilectament estimat de la Bellesa. Tot ço que feia personalíssim a l'artista creador, se traslluía, també, en aquelles interpretacions esquisides de musicalitat viva i expressiva. I encara més, en sos deixebles, que són ben nombrosos per sort, s'hi sent també aquell art que el farà inoblidable entre nosaltres.

El monstre de la guerra pot estar satisfet. Si encara no en té prou, què espera?

LLUÍS MILLET

Records de N'Enric Granados

QUINA fatalitat sembla encarnitzar-se amb els grans artistes de Catalunya? Albéniz, Malats, Granados... i moren quan havíen tot just fet el primer pas en els grans dominis del geni gloriós, quan anaven a donar-nos les obres definitives que caracteritzen una època, que donen ferma base a un gran, fecunde Renaixement... Llavors, amb horrible estupidés, la condició humana es torna braç d'un destí furiós, i talla les vides que més falta faràn.

Granados i la seva afectuosa esposa han mort tràgicament en les horribles confusions d'un salvament (quina ironía dels mots!) marítim, per accident d'un atac submarí al vaixell que els portava d'Anglaterra a França. Ara que tornava el mestre amb la gloria conquistada a New-York, portant el triomf als seus fills i la seva gloria a la patria!

* * *

Sempre viuràn en mi aquells bons records de les hores passades junts, aquí, a Valencia, o a Barcelona, quan ens reuníem. Semblàvem escolars al sortir de classe; perquè En Granados, amb son posat melancòlic i silenciós, era en el fons un bon xicot, un noi gran, vera ànima de poeta, d'una forta i bondadosa ingenuitat, i d'alegríes a cor obert, amb rialla d'infantó. Però sempre, en l'ocasió que fóra, surtía sobretot l'artista, que sabía gaudir la divina emanació d'art en un efecte de llum, en un ritme de moviment, en un arbre, en una estrella...

¡Aquelles hores passades al piano, mentre explicava ço que estava ideant, i improvitzava, o recordava lo mig acabat! Era llavors quan havíeu d'haver-lo sentit : aquelles mans eren uns «màgics prodigiosos», un sers fantàstics, que feien sortir del piano sonoritats ideals, com mai més tornarem a sentir.

A Valencia, a les pinades de Porta-Cœli (la famosa «Cartuja» avui possessió dels seus íntims amics els senyors de Carbajosa), allí eren els moments d'asseure's al piano, mentre el crepuscle de la muntanya anava baixant, i la llum del cel era morada, suau, i s'adormía, i la lluna entrava darrerament, per entre els pins, fins al piano...

Altra vegada era allí prop, a Bétera, en la simpàtica *Caseta blanca* del poeta Aguirre; també a l'hora fervent: des del lloc del piano es veu el jardí i les muntanyes de Lliria; sense saber com, tots ens trobàvem al voltant de N'Enric, i ell tocava sense adonar-se; les roselles del poeta Aguirre, les seves dolces filles (al cel són quasi totes també, i joves!), les amigues d'elles, tot un chor de joventut i de poesía s'anàapropant al voltant de l'artista: un silenci memorable: una oració divina d'harmonies... i quan va pendre fi l'encís, alguna noia va preguntar a En Granados:

— Què és això, tan hermós?

I ell, va dir:

— Es... ahí, el jardí, el brollador, les colomes blanques, les flors, les muntanyes, allà al lluny, el jesmil... què sé jo!, és tot això que veieu...

Altres vegades era el sortir de concerts, de «banquete» d'admiradors, o de reunions de «cumplido»; i al trobar-se a soles al carrer, començava l'alegrada de nois en llibertat, i les rialles i els xistos. Era de veure com imitàvem els «Titella», amb la veu eixa bronca que al cap d'un dia de funció se'ls hi fa als que declamen movent els putxinel·lis.

Com tots els esperits enlairats i somniadors, En Granados era necessariament un humorista: és la defensa contra les contaminacions de la prosa! Encara posseeixo una fulla d'àlbum, d'un d'aquests personatges que persegueixen implacables als artistes amb la consabuda fulleta: l'home tenía la paraula «laudable» sempre en la boca; d'ortografía anava tan pobre com ric era de diners; en una targeta li escrivía a En Granados: «Por mediazión del Sr. Habari» (això volía dir Chavarri); la fulla laudable fou omplida amb solfes, el títol de les quals era aquest enigma: «Habari Laud...» i la més deliciosa serie de «desharmonies» no imaginades; cal dir que em varen tornar la fulla perquè els expliqués allò com se tocava.

Les cartes que ens escrivíem tenien il·lustracions humorístiques, i si En Granados hagués practicat un poc el dibuix, hauría estat un admirable caricaturista. De la primera edició de *Goyescas* feta per ell mateix, i de la qual són escassos els exemplars, en tinc un; me'l va donar quan vaig ésser a Barcelona per motiu dels primers cicles de la Tetralogía de Wagner; dels amics que hi anàrem en excursió jo deia que eren *ciclistes* wagnerians; i la dedicatoria d'En Granados (que també presenciava, naturalment, les representacions del Liceu) porta la seva caricatura muntat en bicicleta i dedicant l'exemplar d'un «ciclista» a l'altre «ciclista» de Wagner. Així... ¡com oblidar les recents tertulies, amb ell, on jo li contava la parodia francesa de les novel·les de detectives (*Lufock-Holmes*, per l'escritor «Cami» en *Le Journal*) i on ell reia... i després volía asseure's al piano a fer broma, i acabava tocant en serio, enlairant-se més i més sempre, per a portar-nos a tots fins als cims més augustos de l'ideal...

Sempre era així... artista del tot, evocador de sobirana poesía.

La última vegada que es vérem fou ací, a Valencia, en el vapor que el portava a New-York. Què de projectes, i d'il·lusions, i de temors, i d'esperances! A estones fèiem broma: ell deia que s'havía portat un floc nacional per si era cas d'anar al fons... (qui ho diría!) ésser reconegut per Neptú. Vaig anar amb dos joves deixebles, i per a ells va executar En Granados, al piano, fragments de *Goyescas* i tot el *Pelele*. Cal dir que per als dos nois fou la revelació més gran que havíen tingut en vida : « — He assistit a un miracle!», deia un d'ells ple d'entusiasme...

Quan ens despedírem, *fins la tornada...*, En Granados em va abrassar amb força i em va donar un bes. El primer i l'últim que ens havíem donat! Vaig quedar commogut; ell també ho estava...

Ja no és més que un record!

* * *

Amb la meva Orquestra «da Camera» li hem resat (posant els nostres pensaments en ell, en sa noble esposa i en el cel), la nostra oració d'artistes. Jo he orquestrat per al cas una pàgina d'En Granados, que era de la més tràgica coincidencia : *L'Himne dels morts*, l'himne dels ofegats! D'on ha sortit eixa poc coneguda música? Fou un autògraf que li vaig jo demanar a En Granados per a una il·lustració (nombre únic) que va fer el Cercle de Belles Arts d'ací, els productes de la qual es destinaven a socórrer als damnificats per la tremenda inundació del Turia en 1897. En Granados me va enviar eixe himne dels ofegats; compreneu quina terrible coincidencia, quina anticipació del Destí? Escriure's ell mateix el propi himne! I mentre plens d'emoció, amb sentiment indefinible, tota la meva orquestra l'executava, els ulls de tots nosaltres estaven plens de llàgrimes...

EDUARD L. CHAVARRI

De N'Enric Granados

CATALUNYA no ha pogut encara en nostres dies reintegrar al seu magne moviment de lliberació espiritual la tradició d'una vera aristocracia ètnica. L'esperit, la significació, el senyoriu de la nostra peculiar aristocracia s'han perdut, i la que forma actualment l'*élite* de la nostra societat, és, en general, d'un tan evident provincialisme, d'una tan migrada aspiració, que no viu, ni desitja, ni comprèn, ni accepta, ni apoia, anc que fos d'una faisó indirecta, les subtileses de la nostra moderna espiritualitat.

En Granados, que era un refinat i un esperit eminentment aristòcrata, trobà i acceptà aquesta interina, influenciada, aristocracia que sofrim, i en l'ambient d'ella visqué i amb un ver afany d'ennoblir-la, motivar-la, redimir-la i donar-li la personalitat, el refinament i el senyoriu que li mancava, produí la major part de la seva obra.

I cal dir, en elogi del nostre artista eminent, que aquesta obra fou però molt superior a l'ambient — diem-ne aristòcrata — que la produí. El fort temperament musical d'En Granados, que necessitava una realitat, i no una ficció d'aristocracia, després d'uns anys de sofriments i de lluites, anà a cercar i cregué trobar en l'antiga tradició o en l'antiga esplendor espanyola l'elegancia, la finor, l'ànima de que estava desprovista la nostra gent de bon to, i endinzant-se cada vegada més en aquell món ideal que vibrava en sa fantasía oriental i voluptuosa afirmà la seva personalitat remarcable de cara a uns temps idealitzats per l'art i per la historia, allunyat completament, en apariencia, de l'esperit redemptor que a Catalunya s'iniciava però en el fons influït, emportat, malgrat tot, per aquest mateix esperit. Catalunya res hi perdía, val a dir-ho; perquè amb N'Albéniz primer, i amb En Granados ara, la significació fondament espanyola cobrava una nova vigoría, una nova idealitat, i traspassava les fronteres, no ja d'una faisó miserable, sinó rica de concepció, poderosa d'estil, vibrant de color i plena d'una joventut que solament a Catalunya es produía; que solament a Catalunya, pel ressorgiment total de la nació, laborava i lluitava, i això, en el fons, venía a donar encara una altra vegada la raó a les nostres fonamentals incompreses aspiracions. Jo crec que és en aquest sentit que els catalans sobretot, i els demés espanyols amb nosaltres, si pot ésser, hem d'admirar, i hem

d'apreciar i hem d'estimar i perpetuar l'obra esquisida, senyorial, selecta, del nostre malaguanyat Granados.

. . . . . .

No vui acabar aquestes ratlles sense dir públicament la gratitut que servo dins mon cor per aquest eminent artista català, que en l'esclat del seu major triomf ens ha estat tan brutalment arrabassat. Quan, de retorn dels meus primers viatges a Ginebra, vaig iniciar a Barcelona l'*Educació pel Ritme* d'En Jaques-Dalcroze, que era aquí una cosa completament desconeguda i totalment omitida en les nostres aspiracions i organitzacions culturals, el primer que comprengué la importancia i la trascendencia d'aquesta educació, el primer que l'acceptà incondicionalment, el primer que l'amparà amb entusiasme obrint-li les portes de la seva Academia, fou En Granados; les primeres deixebles que jo vareig tenir a Barcelona foren les seves filles; la major part de les meves deixebles eren també ses deixebles. Dos dies abans de marxar, per sempre, de la nostra terra, em cridava a casa seva, i era per a parlar-me de la Gimnàstica Rítmica que em volía; sempre amb aquella inflamada idealitat, amb aquella infantívola cordialitat i amb aquella insinuant gentilesa que li eren tan propies. Aquesta cooperació seva, que mai me faltà, era per mi (és encara) una forta compensació.

En efecte, si algú havía de compendre, si algú havía de donar exemple, ell el primer.

No era en va un músic d'extraordinaria sensibilitat; i un home de gust i de refinament i un esperit inquiet i essencialment i *verament aristòcrata.*

JOÁN LLONGUERAS

Breu epístola a N'Enric Granados i Campiña

NO t'estranyaràs pas, bon amic, que, malgrat ta crudel desaparició, t'escrigui, així, com si tu fossis encara un dels nostres; car tu sabs prou bé que els sers tan bons, tan dolsos i tan esplendorosos com tu, no poden pas morir, per tots aquells que tingueren la fortuna de coneixe'ls i, per consegüent, d'amar-los. Ara bé : qui millor que *el Nano* — com tu em deies ben afectuosament seguint l'exemple del nostre antic mestre Pujol — qui millor, sí, que *el Nano*, re-

peteixo, pot pretendre, amb raó, haver-te veritablement conegut, ja que, entre dotze i tretze anys — és a dir, en l'edat on les coses impressionen més fortament — visqué literalment prop teu, i això lluny de la terra nadiua, com per a fer encara més íntima la fusió dels esperits.

No puc, doncs, per més que fassi, evocar-te altrament que jove i ple de vida, i talment, en definitiva, com tu fores fins el dia funest en el qual l'encegament dels homes perpetrà covardament ton innoble assassinat i el de ta fidel i estimada companya. Mes si em deixava dominar per la meva indignació, oblidaría quasi el dolor d'haver-te perdut i la finalitat del fraternal homenatge que en aquesta hospitalaria i gaire-bé familiar REVISTA t'oferim avui. No vull, doncs, pensar només que en tu i en els deliciosos i llunyans records als quals el teu nom i la teva imatge queden ja per sempre més associats.

¿Els recordes els cars anys d'exil i la nostra intimitat en el placívol hotel del carrer de Trévisse, amb nostres cambres contigües i l'infernal xivarri dels nostres pianos, sonant junts tot el sant dia? Després, les nostres comuns i freqüents lliçons amb el mestre meravellós que fou el malaguanyat Carles de Bériot, i, en fi, les vetllades d'hivern, els nostres llargs enraonaments, prop del foc, en companyía de la meva estimada mare i d'alguns amics fidels?

Però jo conto tot això en detall, així com els nostres viatges a Lleida, la nostra vila nadiua, en un treball anecdòtic que els curiosos podràn sens dubte llegir ben aviat.

Respecte a tu, mon fraternal amic, quina necessitat tens de discursives narracions ja que, com ta bondat ho fa preveure, resideixes ja, sens dubte, en les serenes regions on hom perceveix totes les coses en un vast i lluminós present!

Adeu, doncs, car company de tantes hores esquisides, i sapigues, en fi, que enllà del temps i de l'espai quedo essent sempre per tu, com en els més bells anys de la nostra jovenesa, *el Nano* que t'estima profundament.

RICARD VIÑES

París, juny 1916

Pobre Granados!...

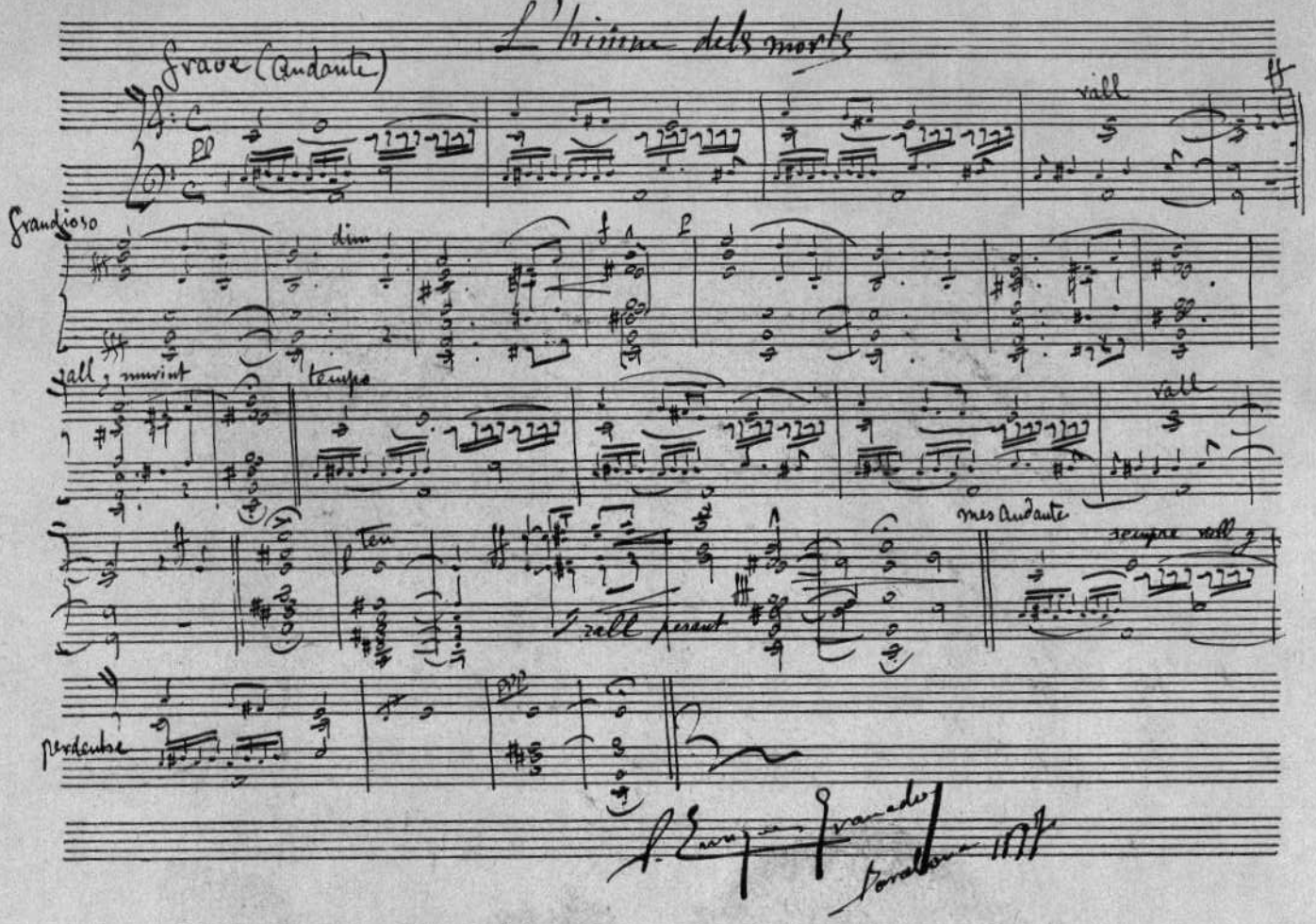
Si le fatalisme était vrai,
je ne voudrais d'une vérité
aussi cruelle.

VOLTAIRE

Hi ha pobles sobre els quals pesa la dissort amb una aterradora fatalitat: el nostre és un d'ells.

Al calcular les luctuoses conseqüencies del tràgic i anacrònic conflicte en el qual s'han abismat les més vitals potencies d'Europa, vàrem fixar, en el fons imprecís de les més exaltades hipòtesis, com límit dels desastres que ens esperaven, el que, ètnicament i geogràficament, ens marcaven les fronteres de les nacions que, per raó o per força, per dolorosa necessitat o per voluntat propia, combatíen armades. I nosaltres, els que a pesar de portar viscuda mitja existencia en terres estranyes, conservem piadosament i santament els divins amors i les heroiques tristeses de nostra patria, sentírem quelcom que podríem dir goig interior per nostra propia flaquesa nacional, per nostra insuficiencia militar, per nostra insignificancia política, per nostra petitesa geogràfica i fins per nostra tradicional i arrelada incuria social. Instintivament guardàvem la secreta esperança de conservar intactes les forces vives de nostra raça i de nostre intel·lecte per a una resurrecció futura, necessaria i indubtable.

La ferocitat desencadenada per aquesta guerra ens costa, no obstant, la perdua d'un tresor nacional, d'una de nostres forces, d'una de nostres banderes i d'una de les més ardents i ben timbrades veus de nostra raça: En Granados. I és profundament dolorós que mentre En Felip Pedrell enarbola braument el penó de la música nacional espanyola, per ell tan acuradament teixit i brodat, els ulls que més amorosament i més d'aprop el miraven, s'apaguen, i les mans que més valentment i més alt l'haurien portat i sostingut, cauen com flors súbitament marcides, tancades per l'hàlit de la Mort: l'Albéniz, ahir; En Granados avui. Ni l'un ni l'altre havíen dit tot ço que tenien que dir: al contrari: els dos són morts apenes pronunciada la primera i sagrada estrofa d'un Credo ardent i gràvit d'esperances: *Iberia* i *Goyescas*, primeres floracions de divins gèrmens, floracions tan ricament soperbes, tan luxuriants, tan ufanoses i opulents que a vegades les tiges es dobleguen al pes de les flors.

AUTÓGRAF DE N'ENRIC GRANADOS

ENRIC GRANADOS

SUPLEMENT AL NÚM. 150 DE LA
REVISTA MUSICAL CATALANA

Però la raó sembla que s'enfosqui, i el dolor arrenca plors, quan se pensa que si l'Albéniz morí víctima d'una vida viscuda amb l'exuberant intensitat d'un cíclop o d'un deu olímpic, En Granados ha mort amb la seva companya — mare de sis fills joves, nois alguns d'ells — víctima de l'actual follía...

L'ironía és sagnant i es clava com una espina en l'ànima dels que, a més, fórem amics i amics íntims del pobre Granados: el record d'aquell acte xorc i barbre — que una eternitat no podrà esborrar — és d'una amargor que ofega; i la sang bull d'indignació quan se pensa que aquell incomparable cant d'amor i de fraternitat que fou la vida d'En Granados s'ha terminat en un crit d'angoixa, de dolor, en una contracció suprema de pavorosa desesperació, lluny de la llar, entre mar i cel... Pobre Granados!...

JOAQUIM NIN

.....

Enric Granados

LA nostra moderna escola musical espanyola, la renaixensa de la qual fou iniciada pel Mestre Pedrell, ha fet florir ja tot un estol d'artistes, les obres dels quals s'imposen avui a l'admiració del món. N'Albéniz mort, En Granados i En Falla n'eren els més genuins representants; la traidora brutalitat del destí ens fereix avui en la persona d'un d'ells.

El cantaire que creà les xamoses *Tonadillas* i les encisadores *Goyescas*, el que infantà un art tan nostre, tan amorosament sensual, ja no refilarà més cançons; la deu abundosa que brollava del seu geni s'és estroncada per sempre més...

El nostre poble no es dóna pas compte del qui havem perdut! Es diría que el temps li manca encara per a sentir tota la trascendencia d'aqueixa mort. I és que l'Obra d'En Granados no li és encara prou coneguda. Pot afirmar-se que els que sols han sentit les *Goyescas* una o dues voltes, no les coneixen pas; sols n'han pogut gaudir el seu ropatge exterior i l'alegría rítmica que contenen; la passió pintoresca; tots aquells *requiebros*, tots aquells *andares* de majos i majas, aquell goig de viure en l'esclat del sol; la dança ubriagadora, orgullosa, el gest elegant o tràgic els han pogut encisar, enlluernar... però d'aquell cor aimant i apassionat que féu parlar i sentir els seus personatges al travers de la seva propia

ànima d'artista, de gran artista, aquesta bellesa no l'han pas viscuda, no l'han pas sentida encara... i és per a això que enfront d'aquesta mort crudel, malgrat les protestes o els planys ben sincers d'alguns nobles artistes, no he pas sentit dintre de casa nostre, l'engoixa, el plor d'un poble que al perdre un dels artistes que més bellament l'encarnaven, sent que li arrenquen una part essencialíssima de la seva propia espiritualitat.

* * *

Fa sols tres anys que vaig conèixer personalment a En Granados; m'envià les *Goyescas*... Al llegir-les, al fruir-ne per primera vegada la seva bellesa, vaig quedar-me sorprès, ho confesso; no vaig explicar-me el que encara mai hagués sentit parlar d'En Granados en els termes i amb l'elogi que verament es mereixía un artista de tanta valua. Les vaig treballar molt i molt, i com més les treballava més belleses hi descobría, a l'ensems que augmentava més i més en mi la recança que aital artista fos encara tan ignorat, o tan sols conegut dintre d'un petit cenacle... De poc en poc germinà en el meu esperit la idea de fer-lo conèixer a París, a aquest París que és el qui, més que cap altre entre tots els pobles, sab practicar l'hospitalitat intel·lectual més generosament. Un amic, En Vuillermoz, el gran crític musical parisenc, m'hi ajudà amb tota la força de la seva autoritzada ploma, i el 4 d'abril de 1914 En Granados donava a la S. M. I. un concert exclusivament compost de les seves obres; vuit dies després se n'anava de París amb la promesa formal que la *Grand Opera* li representaría *Las Goyescas*, i els músics d'aquí demanaven per ell la Creu de la Legió d'Honor, que li era atribuïda tres mesos després al tornar ell a París amb l'ORFEÓ CATALÁ. ¡Amb quin goig, amb quina íntima fruïció i amb quin amorós companyerisme vaig complir aquesta tasca de donar a conèixer al públic de París a l'artista que tan belles sensacions m'havía fet sentir!

* * *

La mort d'En Granados és per a mi un dels dols més greus i més punyents... El dimars, 28 de març de 1916, és una data que no es borrarà mai més de la meva memoria! Fou en aquest dia que del Ministeri de la Guerra em telefonaren que s'havía rebut un telegrama anunciant que entre les víctimes del *Sussex* hi havía En Granados i la seva esposa... que els havíen vist ofegant-se en una última abrassada! Vaig plorar i maleir a la vegada... No l'oblidaré pas mai, no, aquesta mort tan tràgica!

E. MONTORIOL-TARRÉS

Melangia

DE la personalitat d'En Granados, ço que resta més fondament imprès a la memoria i al cor de l'auditori és, sens dubte, la melangía i delicadesa de ses inspirades produccions, no tan apassionades com les de Chopin, és a dir, d'un romanticisme no tan pujat com les del gran compositor pianístic de Polonia, però tal vegada no menys tendres i corprenedores.

Per lo vist, nostre malaguanyat músic ha triomfat definitivament al teatre amb ses *Goyescas*. Mes a l'assolir a l'estranger aquest triomf que, dissortament, embolcallà amb blancor espectral els últims moments de l'artista que foren els mateixos de sa apoteosi en el món teatral, no pogué deixar-nos el record imborrable de l'emoció experimentada al fruir aquella sa darrera obra.

En canvi, passada la impressió esfereïdora que a tots va produir-nos la tràgica nova de la mort d'En Granados, el record de l'il·lustre músic que perdurarà en tots els seus admiradors i amics, no pot tenir esplai de major espontaneïtat que ses obres que coneixem, produccions impregnades de melangía, que és la modalitat més esquisida de la tristesa; i de la qual bé pot dir-se restà marcada en aquelles com a signe inconfundible de predestinació artística per a l'infortunat compositor N'Enric Granados.

J. BORRÀS DE PALAU

Enric Granados

Notes biogràfiques

ENRIC Granados i Campiña nasqué a la ciutat de Lleida el 27 de juliol de 1867. El seu pare, capità de l'exèrcit espanyol, era fill de la illa de Cuba, i la seva mare de Galicia. Cal tenir en compte la naturalesa dels progenitors d'En Granados, perquè ella explica l'absencia de l'esperit català que notem en quasi totes les composicions del plorat mestre, víctima de l'odiosa lluita que en els nostres temps *avençats* hem de presenciar. En Granados, no obstant,

pertany a l'escola catalana en realitat, perquè a Barcelona, on vingué de petit amb sa família, féu els seus estudis musicals, i aquí, entre nosaltres, anà desenrotllant el seu art, ben personal, certament, però tampoc original del tot, ja que la influencia dels mestres més significats de nostra terra en la música espanyolitzada, com són En Felip Pedrell i N'Isaac Albéniz, s'hi deixa sentir de manera freqüent.

Reprenem el fil de la nostra historia i diguem que les felices disposicions que ja des del començament dels seus estudis amb el professor Francisco X. Jurnet revelà el petit Granados, que durant un temps havía pertangut també a l'Escolanía de la Mercè, decidiren els seus pares a cercar-li un mestre de renom, i amb molt bon encert el confiaren a la direcció del reputat professor Joàn Baptista Pujol, al qual se l'ha vingut nomenant amb força raó el mestre dels mestres catalans. Deixebles d'En Pujol foren, entre altres, també ben remarcables, els tres pianistes més eminents de Catalunya, per dissort desapareguts a poca distancia un de l'altre: En Malats, primerament; En Vidiella, la mort del qual senten els seus deixebles amb la mateixa intensitat dels primers dies, i ara En Granados, la maduresa del qual tot just començava, fent-ne esperançar els millors fruits de la seva delicada inspiració. Rendim, doncs, a l'esclarit mestre Pujol la gloria que la seva ensenyança superior del piano ha proporcionat a Catalunya, mitjançant un tan bell esplet d'artistes, i siguem-li reconeixedors de la memoria que la ciutat de Barcelona hauría hagut de servar d'una manera quelcom perdurable.

En Granados va presentar-se en públic, per primera vegada, en el Concurs Pujol de l'any 1883. Va executar, igual que els demés concursants, el primer temps de la sonata en *sol menor* (op. 22) de Schumann, i, a primera vista, una pessa escrita exprofés pel mestre Martínez Imbert. La seguretat i brillantor de la seva execució el posaren en primer lloc, no obstant ésser homes ja de barba els seus contrincants. Un any més tard prenía part en la festa de repartiment de premis del propi concurs; interpretant la característica *Bámbula* de Gottschalk, on va demostrar-hi ja el seu estil personal. Pel mateix temps, En Granados començà els estudis d'harmonía i composició sota la docta direcció del mestre D. Felip Pedrell. Val a dir que no fou mai un deixeble model; mes, a canvi dels treballs imposats en general als alumnes del mateix curs, ell presentava sovint petites composicions, o millor dit, esboços, on s'hi reflectía ja la seva personalitat plena de distinció i d'una sensibilitat esquisida. Si no en públic, anà manifestant-se En Granados com pianista en diversos centres particulars, lo qual li féu guanyar moltes simpatíes i no menys admiradors. Durant una curta temporada tocà, també, en el *Café de les Delicies*, el mateix on havía actuat el pianista Vidiella. No per ço deixà els seus estudis, que dirigíen sempre els esmentats mestres Pujol i Pedrell, fins que al setembre de l'any 1887 pogué passar a París, gracies a la

protecció del seu entranyable amic D. Eduard Conde. Son desig era ingressar al Conservatori d'aquella capital, i ho hauría aconseguit, sens dubte, a no haver-se posat malalt, lo qual impedí que es trobés en condicions favorables per a guanyar les oposicions imposades en l'esmentat centre oficial, i, esperant un altre any, li passés el temps reglamentari per a l'admissió. Restablert de la seva greu malaltía, restà, no obstant, a París, i assistí com oient a diverses classes de dit Conservatori, mentre rebía lliçons particulars de l'eminent professor de piano Carles de Bériot.

Passats dos anys, tornava En Granados a Barcelona, i, al poc temps (20 abril 1890), es presentava en un concert públic celebrat en el *Teatre Líric*, ço que li proporcionà un èxit dels més falaguers. En Granados donava ja preferencia, en aquella època, a les obres de Chopin (*Nocturn, Vals, Berceuse, Balada*), interpretant, a més, composicions de Mendelssohn (*Capritxo brillant*), Heller, Bizet (Minuet de *L'Arlesiana*), Saint-Saëns (*Allegro appassionato*), Espino, Albéniz, Godard, Tschaikowsky i algunes originals seves (*Serenata Española, Arabesca, Dances*). El 10 d'abril de 1892 donava un altre concert públic al mateix teatre, executant-hi per primera vegada el *Concerto* en *la menor* de Grieg, amb acompanyament d'orquestra, que dirigí el mestre Pérez Cabrero. Tres de les seves *Danzas españolas* hi eren executades també per l'orquestra, i En Granados, sol, interpretà les *Variacions sobre Abegg*, de Schumann, i altres pesses de Scarlatti, Grieg i Mendelssohn.

En Granados, compositor, rebía aquest mateix any la sanció mondial. El seu primer volum de dances l'havíen vist algunes eminencies musicals; entre altres, Massenet, Saint-Saëns, Grieg, Gigout, Bériot i Cui, els quals expressaren son parer amb frases plenes d'afecte i d'encoratjament per En Granados, i ben significatives i alentadores per a la nostra música. Massenet nomenava a En Granados el Grieg d'Espanya. Saint-Saëns, De Bériot i Gigout confessaven lo molt que les dances els havíen agradat, tant per llur caràcter com per l'encís melangiós que d'elles es desprèn. Grieg s'interessava, també, per llur frescor i flaire nacional. Per fí, el renomenat compositor rus, i crític a la vegada, César Cui, escrivía ço que segueix, a l'autor : «Mercès ben corals, mercès per les vostres *Danzas españolas*. Són esquisides. Melodía i harmonització, tot és encisador. Es verament curiosa la semblança o l'aire de familia que existeix entre totes les preuades cançons populars, les verament autèntiques, sigui qual sigui la nació a la que pertanyin, lo qual prové dels modos antics en que estàn escrites. Les cançons espanyoles tenen tal caràcter d'originalitat individual que, en veritat, no esperava trobar en elles l'aire de familia que es respira des de la segona linia del número 1 del vostre recull. Mercès, una vegada més, per vostra publicació. No m'oblideu pas, si, com ho espero, la continueu amb igual encert i novitat.» El mestre Pedrell va fer-se ressò d'aquestes opinions en el *Diario de Barcelona*, i, entre altres justos comentaris

sobre la tendencia d'aquella obra envers el ver nacionalisme musical, afegía : «el recull de *Danzas españolas* de Granados és, no solament una magna obra musical, sinó una obra d'alta trascendental significació per a l'esdevenidor de l'art musical espanyol».

Al mes de juliol del mateix any, el nostre ORFEÓ celebrava la primera prova anyal en el *Palau de Ciencies*, avui derrocat, i un dels nombres del programa fou encomenat a En Granados, que va interpretar les al·ludides *Dances*, amb l'èxit que tot arreu assolíen.

A la segona prova anyal de l'ORFEÓ CATALÁ va correspondre-hi novament En Granados amb una *Oriental* per a oboè i corda, que no creiem hagi estat en lloc més repetida.

Per aquest temps va contraure matrimoni En Granados, i fins l'octubre de l'any 1895 no recordem d'ell altra manifestació pública a Barcelona. La *Societat Catalana de Concerts* havía contractat el *Quartet Crickboom*, de Brussel·les, i en alguna de les audicions que tingueren efecte en el *Teatre Líric* va cooperar-hi En Granados, com pianista.

Entretant, havía obtingut també diverses contractes per a Madrid i provincies, escampant-se, així, arreu, el seu bon nom de concertista.

La seva primera temptativa d'autor dramàtic va realitzar-se igualment per aquesta època, escrivint qualques il·lustracions musicals molt escaients i de fresca inspiració per a la comedia d'En Feliu i Codina *Miel de la Alcarria*, que el públic acullí amb força simpatía.

Tornant a la carrera del pianista, recordem un concert celebrat al *Líric* (14 novembre 1895), on, a més de tocar En Granados, acompanyat per l'orquestra, la brillant *Rapsodia española* de N'Albéniz, donava a conèixer les seves dances *Andaluça* i *Valenciana* i sos *Valsos poètics*, que, interpretats per l'autor, eren verament delitosos.

A fi de l'any 1896, En Granados coopera de nou amb en Crickboom en la vuitena serie de la *Catalana de Concerts*, que es dóna aquesta vegada a la *Sala Parés*. Entre altres obres, els dos notables artistes es fan admirar en la interpretació de les magnífiques sonates de Beethoven, dedicada a Kreutzer, i de César Franck. Al'any següent, continúen les audicions de música *da camera* pels mateixos artistes que integren el *Quartet Crickboom*, junts amb En Granados. Els quintets de Schumann i de Franck alcancen una perfecció inusitada en els nostres concerts. Disolta la *Societat Catalana de Concerts*, En Crickboom funda la *Societat Filarmònica*, i en les audicions primeres que es celebren, hi cooperen, a més d'En Granados, En Casals, En Rocabruna i En Gálvez. Per primera vegada figura en nostres programes la sonata de Lekeu, per a violí i piano.

A l'any 1898 (temporada de tardor), En Granados estrena a Madrid l'òpera en tres actes *María del Carmen*, sobre el bonic drama de costums murcians d'En Josep Feliu i Codina; representant-se l'estiu següent en el *Tívoli*, de Barcelona, on fou rebut amb el mateix èxit falaguer que a Madrid. L'obra, no obstant, per apartar-se de l'estil un xic groller i

primitiu de la *zarzuela*, no va poder mantenir-se en el repertori, mes avui que el gust del públic ha evolucionat quelcom envers el drama líric millor entès, la repetició de *María del Carmen* obtindría segurament la general estima que mereix pel seu color, per la seva inspiració delicada i per la sinceritat que en tota l'obra resplandeix. Recordem que el violinista Crickboom confessava que obres com la d'En Granados, a París i a Brussel·les es representaven un sens fi de vegades. Així ho corroborava també l'excel·lent pianista Malats en un article que dedicà a l'esmentada obra, el qual terminava de la següent manera:

«Esta ópera no es para oirla una sola vez, hay que ir oyéndola y tomarle gusto, como acontece con toda obra que no se ha hecho como se hacen la mayor parte de las que oímos. Esta es de la casta de las *Lackmé* y *Carmen*, y hasta podríamos decir que, como aquéllas, quizá no ha sido comprendida por la mayor parte del público; pero, ¡qué importa!, la obra existe á Dios gracias para bien del arte nacional, y ya llegará día en que se le haga justicia cual merece. ¡Ojalá nos dieran muchas obras como ésta los que se hallan con medios de enriquecer nuestro teatro de ópera! Así obtuvo Francia su ópera nacional, y así la obtuvieron otras naciones. ¡Vengan, pues, nuestros compositores á depositar su trabajo en bien de nosotros mismos! A todos les tributará la patria y el arte su más entusiasta aplauso.»

Pocs dies després d'haver-se estrenat al *Tívoli* la *María del Carmen*, En Granados triomfava novament com pianista, junt amb el seu gran amic Joaquim Malats, en un concert a dos pianos que es celebrà a *Novitats* (9 de juny 1899). El programa, que despertà força interès per sa novitat, comprenía una sonata de Mozart, *Tema amb variacions* de Schumann, *Variacions* sobre un tema de Beethoven de Saint-Saëns, *Pas des Cymbales* de Chaminade, *Vals romàntic* de Chabrier, *Variacions* de Fischhof, i altres composicions, encara, de Saint-Saëns i Godard.

El sorollós èxit que alcançà aquest programa, magníficament interpretat, obligà als concertistes a repetir-lo nou dies més tard.

A l'any següent, En Granados emprèn a Barcelona una tanda de *Conciertos Clásicos* que, com tantes altres temptatives per l'estil, no durà més enllà d'un parell de temporades. Per aquests concerts, el mateix Granados fa algunes transcripcions, per orquestra, dirigeix les obres de conjunt (*Serenata* de Mozart, *Quarta simfonía* de Beethoven, etc.), i compta amb el valuós concurs dels solistes Malats i Casals.

Intercalat en aquesta tanda hi trobem el famós concert Granados-Malats-Vidiella (11 novembre 1900). En ell, En Granados estrena *Les Djins* de C. Franck, i ofereix una nova orquestració del *Concerto* en *fa menor* de Chopin, que fou l'obra triada per En Vidiella.

Per aquest mateix temps funda En Granados la seva *Academia*. En el programa del segón concert celebrat a la *Sala Chassaigne* (22 març 1902), hi llegim els noms dels alumnes Srtes. Jordà, Sostres, Icart i Sr. Via. Els concerts íntims per a la presentació de nous deixe-

bles sovintegen; però cal recordar, per llur importancia, els actes que han donat més llustre a l'esmentada *Academia*. Citem, entre els principals, la tanda de conferencies sobre el tema *Origen i evolucions de les formes musicals*, que donà el mestre Pedrell en el curs de 1905-1906; l'audició de sonates de piano de Beethoven (primera serie), a càrrec d'En Risler, que es donà en el *Teatre Principal* (abril de 1907); i, a més, el fet d'instaurar a Barcelona el primer curs de Gimnàstica Rítmica, sota la direcció del mestre Llongueras (1908). Afegirem que per l'*Academia Granados* hi ha passat un estol de pianistes, la majoría dels quals els trobem entre els que més rotllo fan avui dintre la nova generació de músics. N'hi ha prou amb esmentar els noms de Francisco Marshall, Ricard Vives, Ferràn Via, Frederic Longàs, el malaguanyat Pau Martí, Emilia Icart, Paquita Madriguera, Mercè Moner, Enriqueta Goletti, María Llucià, Pepeta Virella i molts altres que ens dol ara no recordar.

Tornant a la carrera pianística d'En Granados, volem fer memoria del recital que el dia 2 de maig de 1902 va dedicar als choristes de l'ORFEÓ CATALÁ. Com obres capdals figuraven en el programa la sonata *Aurora* de Beethoven i la *Fantasia cromàtica i fuga* de Bach, a les quals feien costat altres importants produccions de Schumann, Chopin i Saint-Saëns. Pocs dies després, el mateix recital el donava públicament en el *Teatre Principal*, amb l'èxit més complet.

A l'any següent, torna a tocar En Granados amb En Crickboom, interpretant en el Saló de descans del *Liceu* les sonates per a piano i violí de Beethoven.

A la sala d'espectacles del mateix *Liceu* dóna En Granados una audició privada del drama líric en tres actes *Follet*, lletra de N'Apeles Mestres. Sobre aquesta obra, que ha restat inèdita, diu l'autor del llibre en el propi exemplar imprès:

«Una tarde d'estiu, en aquella hora crepuscular en que l'horitzont d'aram derritit sembla vibrar á la gran xiscladissa d'orenetes, va comparèixem al jardí l'Enric Granados, ab els ulls brillants de febre — de febre creadora.

«Voldría — va dirme de bonas á primeras — que m'escrigués el llibre per una òpera; un drama lírich... com diré! de pochs personatjes, casi sense acció; un idili... un duo... tot passió, tot naturalesa!...»

No sé perquè tot escoltantlo va acudirme á la memoria una llegenda bretona qu'havía llegit feya molts anys, y tal com vaig recordarla, vaig contarli.

«Això es lo que volía!, va respondre entusiasmat. Ja veig fet el llibre.»

Y tal com vaig esbossarli aquella tarde, vaig escríureli al sentdemà.

Heus aquí la historia d'aquesta obra, que ni es poema, ni es drama, ni es original, ni es copia, y que si algún mèrit té es l'haver servit de pretext a n'en Granados per escriure una de sas páginas musicals més inspiradas.»

(En Granados havía col·laborat ja abans amb el mateix poeta N'Apeles Mestres, del qual tenía musiçats els llibres, en un acte : *Petrarca* [també inèdit], i *Picarol*, representat sovint amb el millor èxit.)

Coopera novament En Granados en els concerts de la *Filarmònica* d'En Crickboom, interpretant en el *Principal* la sonata *Clar de lluna* de Beethoven, amb altres obres de Chopin i el quintet de Schumann.

L'any 1904 és dels més aprofitats en la carrera d'En Granados. Al mes de febrer dedica tot un programa de Chopin a l'*Associació Wagneriana*; el *Conservatori de Madrid* premia en públic concurs el seu *Allegro de concert* per a piano, destinat al darrer curs de carrera; al mes de maig, pren part en el concert dedicat per l'ORFEÓ CATALÁ a la memoria de N'Antoni Noguera, interpretant-hi les *Melodies populars mallorquines* per a piano del malaguanyat compositor de Palma; pocs dies després, toca En Granados a la *Filarmònica* junt amb el famós violinista E. Ysaye, descollant d'una manera notable en la sonata en *re* de Brahms; al mes de juny, en la seva *Academia*, En Granados acompanya amb encertades improvitzacions al piano la lectura del poema d'Alfred de Musset, *Nuit d'octobre* (alguns anys més tard ha de repetir igual temptativa en una representació d'*Ifigenia a Tàurida*), i a la *Wagneriana* pren part important en la sessió dedicada a Schumann; al *Teatre Intim* d'En Gual, instal·lat al *Círcol de Propietaris*, de Gracia, dirigeix el seu *Picarol*, la realització escènica de *La última primavera*, de Grieg, i en un dels intermedis, a més, la *Quarta Simfonía* de Schumann;* coopera a la tardor, en dos concerts de la *Filarmònica*, i a la *Unió Musical* dóna un concert íntim on hi interpreta le seves composicions *Poeta y ruiseñor* (escena romàntica) i l'*Allegro de concert*.

A l'any següent, En Granados va a París, acompanyat d'En Crickboom, i en la *Sala Pleyel* executa set noves sonates de Scarlatti, que ell mateix ha completat valent-se d'uns manuscrits trobats a Madrid. Toca, a més, varies obres de Chopin, la interpretació de les quals li val una carta molt elogiosa d'En Risler, que la REVISTA MUSICAL CATALANA féu conèixer en son nombre 17 (maig de 1905).

Al mes de març de 1906, En Granados dóna dos recitals en el *Teatre Principal* amb uns programes molt selectes (Scarlatti-Granados, Mozart, Beethoven, Chopin, Schumann, Liszt i Grieg). Poc abans havía dirigit l'orquestra en el mateix teatre, acompanyant al noi Mieci Horszowski. Al mes de maig, toca a dos pianos amb En Risler (*Variacions* de Schumann, *Variacions* de Saint-Saëns, *Concerto* en *mi bemol* de Mozart, i *Valsos romàntics* de Chabrier), i, amb En Crickboom, la sonata a Kreutzer de Beethoven, on alcança un èxit clamorós.

Al mes d'octubre del mateix any aplaudim el compositor en una obreta delitosa, que figurà llarg temps en el repertori dels *Espectacles Graner* (*Teatre Principal*). Ens referim

* Recordem que pel mateix *Teatre Intim* havía ja musicat En Granados *Blancaflor*, cançó popular realitzada a l'escena per N'Adrià Gual.

a *Gaziel*, poema dramàtic en un acte i tres quadros de N'Apeles Mestres, ple de fantasía i de gust refinat, la música del qual, despullada de tota pretensió, hem de judicar com de lo més encertat i feliç d'En Granados.

A l'octubre de 1907, En Granados i En Malats repeteixen el concert a dos pianos que vuit anys enrera tants elogis els havía merescut.

Als concerts de Quaresma que l'*Associació Musical de Barcelona* celebra al *Liceu* l'any següent, En Granados hi desempenya un paper lluidíssim. Toca, acompanyat d'orquestra, el *Concerto* de Grieg i el *V Concerto* de Saint-Saëns, i, junt amb aquest il·lustre mestre, una transcripció de la sonata en *si bemol* de Chopin, a dos pianos, obra del propi mestre francès. A la primavera dóna al *Palau de la Música Catalana* una sessió de sonates per a violí i piano amb En Perelló, sobressortint la sonata de Lekeu per sa execució expressiva.

Aquest mateix any, preocupa a En Granados la composició d'un vast poema simfònic sobre la *Divina Comedia;* les dues primeres parts del qual, *L'entrada a l'infern* i *Paolo e Francesca*, dóna a conèixer en el *Palau* davant d'un reduït auditori d'amics i deixebles. El poema, dividit en quatre parts, havía d'intitular-se *Dante*, corresponent a les dues parts restants els subtítols de *La mort de Beatriu* i *Final*. Sobre el projecte que anava realitzant, el mateix compositor s'expressava en els següents termes:

«D'aquestes quatre parts, ne tinc dugues de llestes i estic fent treballs pera empendre la tercera. Pera això m'inspiro en el célebre quadro d'en G. Rosseti sobre'l mateix motiu.

La meva idea a l'escriure *Dante* no ha sigut seguir pas a pas la *Divina Comedia*, sinó donar la meva impressió sobre una vida i una obra: Dante-Beatriu i la *Divina Comedia* són pera mi una mateixa cosa; més encara: desitjo enriquir la meva obra amb quelcom de la *Vita Nuova*.

No poden condensarse totes en una sola?

. . . . . .

Pera'l quadro patètic de la mort de Beatriu sento un color molt especial de l'orquestra.

En alguns passatges desitjo produir sonoritats que s'apropin més al color que als sons: vull pintar amb l'orquestra. Aquelles tintes violàcees, carmí i vert del quadro d'en Rossetti han impressionat tant intensament els meus ulls, que'l meu oit no vol ser menys: vull sentir música d'aquell color. Vull trobar aquell bés que li dóna Dante a Beatriu per medi de l'àngel de l'amor.»

Haurà deixat llest En Granados el poema que tal entusiasme li despertava? Ens ho fa dubtar el fet d'haver-se executat en públic set anys més tard solament les dues parts primeres, que dirigí el mestre F. Arbós, al front de la *Sinfónica* madrilenya.

Al *Liceu* alterna novament En Granados, pianista, amb una altra celebritat europea: En J. Thibaud. Amb el mateix violinista toca En Granados a París (*Salle des Agriculteurs*), el mes de juny de 1909, dedicant-li la premsa parisenca elogis entusiastes. El repertori executat allí (Beethoven, Mozart, Schumann, Franck) el repeteixen el mes de novembre de 1910 al *Palau de la Música Catalana*.

Fou per aquest temps que amb motiu d'haver estat nomenat En Granados membre del Jurat internacional del concurs Diémer, a París, diversos amics seus i admiradors tracten de rendir-li un homenatge popular. Aquest, doncs, tingué efecte el dia 12 de febrer de 1911, en el Saló de Cent de Casa la Ciutat, rebent allí pública mostra d'afecte i d'admiració per part de les personalitats més significades de Barcelona i d'algunes representacions oficials. Una festa anàloga li dedicava poc temps després la seva ciutat nadiua, Lleida, associant-hi a l'homenatge un altre seu fill il·lustre no menys celebrat en el món musical, En Ricard Viñes.

I arribem a la creació de *Goyescas*, punt culminant de la carrera artística d'En Granados. La primera tanda fou donada en públic, pel propi autor, en el *Palau de la Música Catalana*, el 11 de març de 1911, acompanyada d'altres dues estrenes: el poema *Cant de les Estrelles* per a piano, orgue i veus (amb el concurs de l'ORFEÓ CATALÁ) i *Azulejos*, obra pòstuma de N'Albéniz, que completà el mateix Granados. Les *Goyescas* foren escoltades amb l'interès més viu i classificades, al costat de les *Dances espanyoles*, com la millor obra d'En Granados, reconeixent, ensems, el brillant paper que representen en el modern repertori de piano.

També en el *Palau* apareixen, el mes següent, tres de les citades dances, orquestrades per En Lamote; són: *Oriental*, *Andaluça* i *Rondalla aragonesa*, que produeixen el millor efecte a l'auditori.

En les festes artístiques que l'Ajuntament organitzà aquell estiu en el *Palau de Belles Arts*, s'hi ofereix un espectacle nou que el públic acull amb franc aplaudiment. Es tracta de *Liliana*, poema de N'Apeles Mestres, posat a l'escena amb música, finament cisellada, d'En Granados.

El 4 de febrer de 1912 té efecte la inauguració de la *Sala Granados*, a l'Avinguda del Tibidabo. Encisadora sala, dintre el seu ambient recollit, i de sobria ornamentació, on de nou hi aplaudim a En Granados, als seus deixebles més distingits i als eminents concertistes Risler, Crickboom, Schelling, Stefaniai...

Novament amb En Thibaud, toca En Granados al *Palau*, interpretant sonates de Beethoven, Brahms, Mozart i Lekeu. El nostre pianista, sol, es fa oir en la *Patètica*, de Beethoven, *Nocturn* i *Balada* en *la bemoll* de Chopin.

Al mateix *Palau de la Música Catalana* presenta el 18 de març la seva deixebla Paquita Madriguera. Al mes d'abril realitza una de ses tantes excursions a Madrid. A la *Festa de Joventut* el seu fill Eduard obté un premi per *Cinc cançons* per a cant i piano. A la *Sala Granados* (7 juliol) estrena el poema *Elisenda* per a piano i petita orquestra, inspirat en una poètica llegenda de N'Apeles Mestres (el poeta preferit d'En Granados). El poema està dividit en quatre parts, que duen els títols següents: *El jardí d'Elisenda*, *La Trova*, *Elisenda*,

La tornada. Aquesta obreta obté falaguer èxit, puix predominen en ella les qualitats més característiques de l'estil personalíssim d'En Granados.

Al mes de febrer de l'any següent (1913) es dóna una nova audició d'*Elisenda*; més tard, toca En Risler en la mateixa *Sala Granados*, incloint en son programa un nombre de *Goyescas*; i el 8 de juny l'*Academia Granados* presenta el *Doble Quintet* que acaba d'instituir.

El dia 4 d'abril de 1914 a la *Sala Pleyel*, de París, dóna a conèixer En Grandos les seves *Goyescas* i les *Tonadillas*, cantades per Mme. Matilde Polak. L'audició fou organitzada per la *S. M. I.*, i, referint-se a la mateixa, el distingit crític parisenc G. Jean Aubry s'expressava en els termes següents:

«...En Granados interpreta ses obres d'una manera desesperant per als millors pianistes; i amb tals intencions, que un hom no coneix veritablement les seves obres sinó després d'haver-les-hi sentides...

. . . . . .

Entre les obres inscrites en son programa, l'Enric Granados ens féu conèixer tot el primer llibre de les *Goyescas* i dues obres del segón llibre. Confesso que no sé judicar les darreres: tindría necessitat de reveure-les i tornar-les a sentir; però les primeres, que m'eren un xic familiars, m'han acabat de convèncer que'ns trobem al davant de lo millor que la música de piano ha produit a Espanya des de la mort de l'Albéniz, amb la *Sevilla* i les *Dances* de Turina, i les *Quatre peces espanyoles*, de Manuel de Falla.»

Fou, per lo tant, una nit triomfal per a En Granados, que li obrí, podem dir, les portes de la *Gran Opera*, disposada com estava la direcció de l'*Academia de Música francesa* a posar-li les *Goyescas*, projecte que la inesperada guerra desbaratà.

A fi d'incloure-la en els programes que l'ORFEÓ CATALÁ es disposava a donar en la seva excursió memorable a París i Londres, En Granados escriu per a Na María Barrientos l'*Elegía eterna*, que el públic de Londres escoltà amb manifesta delectança.

En el concert celebrat el mes de juliol per l'*Associació de Música «da Camera»*, hi aplaudim les saboroses *Tonadillas*, que diu admirablement Na Concepció Badía.

Ben pocs dies són passats quan la declaració de guerra sorprèn a En Granados a Suïça, on l'havía invitat a passar l'estiu el pianista Schelling en sa senyorívola residencia, mentre el nostre compositor donava forma a l'òpera *Goyescas*. El retorn d'En Granados, al qual acompanyava una de ses filles, fou una vera *odisea*, que, al recordar-la ara, fa semblar com un presagi de la tràgica fi que el destí reservava al plorat mestre.

A benefici de la Creu Roja francesa es celebra el 5 de març de 1915 un concert al *Palau de la Música Catalana*, on En Granados dóna, en primera audició a Barcelona, *El Pelele*, de la segona tanda de *Goyescas*, i amb En Montoriol toquen a dos pianos variades composicions d'autors francesos.

Al mes de maig, es dóna, per la *Orquesta Sinfónica*, de Madrid, l'audició, que ja hem senyalat, de les dues parts primeres del poema *Dante* (la segona, l'havía dirigida també En Beidler l'any 1910), i a fi del propi mes, en un recital celebrat a la seva *Sala*, En Granados fa oir l'escena final de *Goyescas*, intitulada *El Amor y la Muerte*.

A l'estiu, trobàrem En Granados a Vilassar de Mar, instal·lat en una finca bellament situada i prop de la platja. Les hores de treball les emplea en acabar la instrumentació de l'òpera *Goyescas*, les proves gravades de la qual li van enviant per fulles des de Nova York. El nostre amic se sent joiós i tot esperançat en l'esdevenidor que li obrirà l'estrena de la seva obra, per poc que l'èxit l'afavoreixi. Els més bells projectes germinen en la seva ànima d'artista, que es daleix sempre per un més enllà... A les nits, contempla febrosament el sobirà espectacle de la mar en calma, cobricelada per la regia estelada... Lluny dels homes se sent feliç; davant l'obra esplendorosa de Déu, tota de pau, oblida les enveges humanes...

Pobre amic! Tan bell punt provares la dolçor de la gloria mondana, els homes dolents et robaren el benestar i l'esdevenidor pel qual tantíssim t'afanyares! Nostre Senyor misericordiós, bé haurà volgut otorgar a la teva ànima senzilla el benhaurat hostatge on es viu eternalment feliç.

Poc ens resta afegir a les presents notes biogràfiques. En Granados fou contractat, encara, a la tardor, per la *Filarmónica*, de Madrid, per tocar allí amb En Manén les sonates de Beethoven. De retorn a Barcelona pren part en el concert inaugural de curs de l'*Associació de Música «da Camera»*, la qual feia poc l'havía elegit per a director artístic, interpretant el *Concerto* de Grieg, que ell mateix donà a conèixer aquí l'any 1892.

Alguns dies després s'embarcava per a Nova York. El 28 de gener de 1916 li estrenen les *Goyescas* en el *Teatre Metropolità d'Opera*. L'èxit, com s'esperava, es sorollós. Tot el món musical se'n fa ressò. En Granados, invitat pel president dels Estats Units a tocar en la seva residencia a la Casa Blanca, perd el vapor que l'havía de conduir a Espanya. Pren la via d'Anglaterra, i, passant el Canal el 24 de març, desapareix amb sa esposa a l'abandonar el vapor *Sussex* que ha estat torpedejat.

Tota l'Espanya s'ha commogut i es condol. N'Enric Granados ha estat víctima de la guerra! Què ens fa —pensem— que guanyin els uns o que guanyin els altres, si el nostre músic esquisit ja no ens el poden tornar!

JOAN SALVAT

Catàleg de les obres de N'Enric Granados

Publicades

UNIÓ MUSICAL ESPANYOLA
(abans casa Dotesio), de Barcelona

PIANO

Carezza, vals.
Capricho español
Morescay Canción árabe
Danzas españolas (4 vols.).
Paisaje
Seis Estudios expresivos
Valses poéticos

Album de piezas sobre aires populares:

Preludio. Añoranza. Ecos de la parranda. Vascongada. Marcha oriental. Zambra. Zapateado.

Escenas románticas:

Mazurka. Berceuse. Lento. Allegretto. Allegro appasionato. Epílogo.

Escenas poéticas:

Berceuse. Eva y Walter. Danza de la Rosa.

Libro de horas:

En el Jardín. El invierno (La muerte del Ruiseñor). Al suplicio.

Bocetos (Colección de obras fáciles).
Dos impromptus
Allegro de concierto

Elisenda. *Pequeña suite.*
El Jardí.

Goyescas:

Los majos enamorados (primera part):

Los requiebros. Coloquio en la reja. Quejas o La maja y el ruiseñor. El fandango del Candil.

Los majos enamorados (segona part):

El amor y la muerte. (Bâlada.) Epilogo. (Serenata del Espectro.)

CANT I PIANO

Colección de tonadillas.
Escritas en estilo antiguo:

La maja de Goya. El majo discreto. El tra-la-la y el punteado. El majo tímido. La maja dolorosa (tres tonadillas). *El mirar de la maja. Amor y odio. Callejeo. Las currutacas modestas* (a dos voces). *El majo olvidado*

Elegía eterna, cançó catalana.

María del Carmen, òpera (tres nombres publicats).

PIANO A QUATRE MANS

Dos marchas militares

PIANO I VIOLONCEL·LO

Elisenda. *Pequeña suite.*
Trova.

ORQUESTRA

Tres danzas españolas, orquestrades pel mestre J. Lamote de Grignon.

EDITION MUTUELLE
de París

PIANO

Azulejos (obra de N'Isaac Albéniz, terminada per En Granados).

MUSICAL EMPORIUM
de Barcelona

PIANO

Cuentos para la juventud

ILDEFONS ALIER
de Madrid

PIANO

Célebre jota aragonesa, de A. Nogués, revisada, corregida y digitada.
Veintiséis sonatas inéditas de Domenico Scarlatti
Rapsodia aragonesa
Danzas para cantar y bailar
Método teórico-práctico para el uso de los pedales del piano

G. SCHIRMER
de New-York

PIANO, CHORS I ORGUE

Cant de les estrelles

PIANO

Intermezzo (per a *Goyescas*).
Dances espanyoles, un quadern.
A la cubana (dos danzones cubanos).
Vals
El Pelele, escena goyesca.
Marcha militar
Impromptu
Danza lenta
Sardana

ORQUESTRA

Dante (poema simfònic).

CANT I PIANO

Colección de canciones amatorias (lletres del **Cancionero**).

Mañanica era. Mira que soy niña, amor, déjamé. Descúbrase el pensamiento. Llorad corazón. En vuestros verdes ojuelos. No lloréis ojuelos. Serranas de Cuenca.

Goyescas (drama líric en un acte i tres quadros, lletra de F. Periquet).

DE PROPIETAT PARTICULAR

PIANO

Miel de la Alcarria, jota (il·lustració per al drama d'En Feliu i Codina).

No publicades

PIANO

Danza gitana
Crepúsculo (goyesca).
Marcha militar
Romeo y Julieta (poema).
Fantasía (balada).
Valses de amor
Impromptu

VIOLONCEL·LO I PIANO

Madrigal

DOS VIOLINS I PIANO

Serenata

VIOLONCEL·LO I ORQUESTRA

Concierto (inacabat).

PER A PIANO, VIOLÍ I VIOLONCEL·LO

Trio

PER A VIOLÍ I PIANO

Sonata (inacabada).

OBOÉ I INSTRUMENTS DE CORDA

Oriental

PIANO I ORQUESTRA

Concert (inacabat).
Concert en fa menor, *de Chopin* (nova orquestració).

PER A PETITA ORQUESTRA

Elisenda. Suite.
Navidad. Suite.

CANT I PIANO

La Boira
L'Ocell profeta

ORQUESTRA

Suite árabe
Suite gallega
Marcha de los vencidos
La Nit del mort (poema simfònic).
Serenata

OBRES PER AL TEATRE

Picarol (lletra de N'Apeles Mestres).
Gaziel » » »
Liliana » » »
Petrarca (drama líric, lletra de N'Apeles Mestres).
Follet (drama líric, lletra de N'Apeles Mestres).
Ovillejos (sainet en dos actes, lletra d'En Feliu i Codina).
María del Carmen (òpera en tres actes, lletra d'En Feliu i Codina).
Miel de Alcarria (intermedis per a l'obra d'En Feliu i Codina).

N'Enric Granados deixà escrites, segurament, altres obres, que no han pogut encara catalogar-se.

Subscripció internacional per als orfes Granados*

El dol punyent que ha causat a tots els aimants de la música la mort de l'eminent mestre **Enric Granados**, víctima innocent, amb sa aimadíssima muller, de l'horrible tragedia mundial, ha commogut a l'ORFEÓ CATALÁ, el qual, atenent a les idealitats en que sempre s'inspira, voldría que els homes de bona voluntat de tots els pobles de la terra haguessin esment que per causa de tan tristíssima desgracia queden sis orfes desvalguts, en minoría d'edat.

Per a procurar que s'allunyi la fretura de la llar d'aquells troços de les entranyes del plorat mestre, l'ORFEÓ CATALÁ es llença a la tasca de obrir i fomentar, amb el major dalit, la present

SUBSCRIPCIÓ INTERNACIONAL

a la qual l'ORFEÓ CATALÁ contribuirà amb el producte d'un concert que, amb l'*Orquesta Sinfónica de Madrid* que dirigeix el mestre Enric F. Arbós, es donarà en el *Palau de la Música Catalana* el pròxim mes d'octubre.

Instruccions : Els donatius es rebràn diariament a l'ORFEÓ CATALÁ, Alt de Sant Pere, 13, de dotze a una del mig-dia, i de tres a cinc de la tarda, lliurant-se el corresponent resguard. — La recaudació serà dipositada en el Banc de Barcelona, fins arribar el moment de fer-ne solemne entrega als llegítims representants dels orfes, menors d'edat. — Les llistes de donatius es faràn públiques periódicament.

Llista de donatius rebuts a l'*Orfeó Català*

	Pessetes		Pessetes
S. M. Anfós XIII, rei d'Espanya....	1,000	Srs. Conde i Companyía.....	5,000
Excm. Sr. Comte de Romanones, president del Consell de Ministres..	250	D. Denís Conde	1,000
D. Salvador Andreu i Grau.....	5,000	» Eduard Conde	1,000
» Salvador Andreu i Miralles.....	1,000	» Ricard Conde.....	1,000
» Josep Andreu i Miralles.....	1,000	» Alfred Conde.....	1,000
» Joàn Andreu i Miralles.....	1,000	» Leocadi de Olabarría	1,000
		D.ª Manuela Gómez de l'Olmo, Vda. de	

* Causes independents de la voluntat nostra, ens han obligat a retardar la publicació del present número. Publiquem, doncs, la llista dels donatius rebuts a l'ORFEÓ CATALÁ fins el moment de compaginar el present número, o sigui, fins el dia 29 de juny.

	Pessetes
Puerto	1,000
D. Josep Soldevila i Casas	1,000
» C. Bonet i Escarrer	500
» M. Bonet i Fargas	500
Excm. Sr. Comte de Güell	500
D. Joaquim Cabot i Rovira	200
D. Josep d'Arquer	100
Srs. Fills de Manuel Arquer	100
D. W. Llubià	100
» Ignasi Coll	10c
» Eusebi Calonge	100
Familia Bonaventura Bassegoda	100
Excm. Sr. Comte de Lavern	100
Sra. Vda. de Francisco Soldevila	100
D. Lluís Ferrer Bàrbara	25
» Emili Sacanella	25
» Jaume Rius	5
» Enric Farré i Escofet	50
» Enric Nebot	100
» Josep Creixell	100
Srta. María Carratalà Van Den Vouver	5
A la memoria de D. Joaquim Malats	50
D. Josep M.ª Roviralta	250
Srs. Fills de Paluzíe	100
D. Frederic Ricart Roger	100
» Antoni Ricart Roger	100
» Manuelet Ricart Roger	100
» Josep Grau Sàbat	10
» Ramón Grau Sàbat	10
Sra. Onía Farga	100
Srs. Fills de J. Espasa	250
Srta. Mercè Moner i Roquer	500
D. Francisco Magriñà Cañellas	100
D.ª Josepa Magriñà Cañellas	100
» Isabel Palau, Vda. de Marfà	500
D. Gabriel Luria	100
» Miquel Palau Vera	100
Srs. Godó i C.ª	1,000
D.ª María Vinardell, Vda. Solà	500
D. Francisco de P. de Moas	100
» Jacint Hombravella Maristany	100
» Lluís Lamaña	100
» Pere Lobo	50
» Emili Arderius	10

	Pessetes
D. Joàn Nohr	100
» Joàn Petit	100
» Manuel Lladó Carreño	5
» Joaquim Jover	50
» Joàn de Pagès	50
» Joàn Par	25
» Pere Zanón	10
Círculo Artístico	500
Srs. J. Palau i C.ª	300
D.ª Josepa Planas Mestres	50
D. Julià Planas	50
D.ª Francisca Vidal de Capdevila	100
D. August Pi i Sufier	300
» Santiago Marfà	125
Srta. Isabel Pérez Vahamonde	50
D. Santiago Torruella	100
Mr. J. Dorgebray	50
D. Marcelí Jorba i familia	500
» Josep A. Gomis	100
» Joàn Marsans Peix	100
» Antòn Bargues Bargues	25
Sra. Viuda de Sanllehy	100
Mr. Poincaré, president de la República francesa	500
Mr. Briand, president del Consell de Ministres de la República francesa	250
Mr. Gaussen, cònsol general de França a Barcelona	100
D Manuel Henrich	25
Sr. Kendall Park	100
Sra. Elena Park	100
D. Enric Borràs	10
De dues «Nenes Argentines»	25
De Mr. Otto Kahn, administrador del *Teatre Metropolitan* de New-York, producte del concert donat a benefici de la subscripció, pels cèlebres artistes Sres. María Barrientos, Julia Culp i Srs. Casals, Kreisler, McCormack, Paderewski, Schneider, Conraad v. Bos i Andrea de Segurola	57,725
D. Francisco Anglada	5

	Pessetes
D. Josep Monegal i Nogués	100
» Estanislau Furest	10
Mr. Paul Dive, vice-cònsol de França.	25
De l'Il·lm. Dr. D. Enric Reig, bisbe de Barcelona	125
De l'*Associació de Música «da Camera»*, de Barcelona	1,000
D. Francesc de Barcelona, resident a Saragossa	5
De la *Cruz Roja de las Naciones Aliadas*	2,000
Del Dr. D. Carles Calleja	25
M. T.	10
J. P. T. del *Círculo Artístico*	100

Sociedad Musical de Huesca

D. Pere Montaner	10
» Pere L. Basail	5
» Josep M.ª Laraosa	5
» Santos Coral	5
» Santos Alcín	5
» Enric Capella	5
» Ildefons San Agustín	5
» Joàn Ferrer Gracia	5
» Manuel Sariñena	5
» Ignasi Llauradó	5
» Crisante Berlin	5
» Francisco Bescos	5
» Ricard de l'Arco	5
» Eusebi Coronas	2'50
Srta. Vicenta Coronas	2'50

De la Societat Filarmònica de Palma de Mallorca

D. Joàn Marquès	1,000
» Antoni Marquès	50
» Antoni Salvà	25
» Antoni Barceló	25
» Baltassar Valentí	10
» Pere Bennaser	25
» Josep Balaguer	20
» Ferràn Alzamora	50
Sra. Viuda de D. Enric Alzamora	50
D. Vicens Alzamora	25

	Pessetes
D. Antoni Ballester	10
» Joàn Roca	5
» Pau Vadell	5
» Josep Piña	5
» Faust Morell	5
» Gabriel Mulet	5
» Ignasi Figuerola	5
» Jaume Sastre	0'50
» Martí O'Donnell	0'50
» Joàn Colomer	0'50
» Antoni M.ª Fuster	0'50
» Enric Benito	0'50
» Manuel Bonet	10
» Josep Torres Riera	1
» Rafel Bargalló	5
» Joàn Bernat	1
» Bartomeu Mulet	1
» Joàn Monés	1
» Victori Anguera	1
» Joàn Matas	1
» R. Cortés	1
» Miquel Pianas	1
» Conrad Planas	5
» Domingo Amigó	2
Srta. Antonia Mateu	2
D. Francisco Socias	25
» Josep Cardell	5
» Rafel Pons	10
» Bonaventura Aràn	5
La Ultima Hora	5
D. Josep García Faria	3
La Almudaina	2
Correo de Mallorca	3

Producte de la subscripció oberta per l'Alliance Française de Barcelona

Mr. Thibaudier	10
» A. Triana	10
» Bazin	5
» Antignac	5
» Grisau	5
» Ansaldy	10
» Malde	10
» Cattelain	5

		Pessetes
Mrs. Cunel Morau i C.ª		15
Mr. E. Frêne		5
» J. Ganzer		5
» Auvinet		10
» J. Euger		5
» J. Damm		10

Producte de la subscripció iniciada per l'Excm. Sr. D. Joàn Riaño i Gayangos, embaixador d'Espanya a Washington:

Anònim	*Dollars*	500
Mrs. Crozier		25
Mr. & Mrs. George P. Eustis		1,000
Mrs. Keep		25
» Archer Huntington		500
Mme. Hauge		25
Mrs. Slater		100
» Marshall Field		100
Excm. Sr. Comte J. H. von Bernstorff		100
Hon. Chandler Hale		25
Mr. & Mrs. Larz Anderson		100
Mrs. Pearsall		10
D. Carles Flores		10
Mrs. Murray Crane		150
» Cornelius Bliss		200
» Harriett Blaine Beale		25
» Wichfeld		50
Miss Cullen		5
Mrs. French Vanderbilt		50
Excm. Sr. D. Joàn Riaño i Gayangos	*Dollars*	100
D. Manuel Walls i Merino		18
Mrs. Gerry		25
» Townsend		100
Miss Charlotte Cullen		5
D. Bonaventura Caro		10
Ernest Scheelling (producte del concert donat a Spokane, Washington)		1,002'15
Mrs. Chandler Anderson		25
» George Vanderbilt		100
» Lawrence Townsend		10
» Truxton Beale		50
D. Nicolau de Urcullu i Cereijo		15
Total	$	4,460'15 22,334'24

Primera recaudació de la casa Unión Musical Española

María Gloria Cardenal	13'80
J. de M.	4'60
M. Y.	9'20
J. M. Suris	4'60
E i P. R. A.	100
Una senyora anglesa	25
C. Z.	250
R. Deloustal	100
Total pessetes	117,858'94

Afegirem, ara, que l'Ajuntament de Barcelona ha votat també, per a la subscripció oberta per la nostra entitat a favor dels orfes del plorat mestre Granados, la quantitat de *10,000 pessetes.*

El president del *Círculo de Bellas Artes*, de Madrid, l'Excm. Sr. D. Josep Francos Rodríguez, ha volgut prestar-nos, aiximateix, el seu ben generós concurs. A n'aquest fi, l'important entitat que ell presideix ha obert una subscripció a la capital d'Espanya.

Al citar els noms dels nobles senyors que tant han contribuït a fer ben eficàs la subscripció iniciada per la nostra entitat a favor dels orfes d'En Granados, cal fer, en fi, menció especial de l'Excm. Sr. D. Joàn Riaño, embaixador d'Espanya a Washington, el qual obrí, com queda vist, una subscripció en aquella capital. Va obrir-ne, a més, en tots els consulats espanyols dels Estats Units.

Continúa oberta la subscripció a l'ORFEÓ CATALÁ, així com també en diverses ciutats d'Espanya, en les quals les Societats Filarmòniques han aportat el llur ben valuós concurs.

Concerts a la memoria d'En Granados

S'han donat arreu interessants concerts a la memoria del malaguanyat Enric Granados. Veus-aquí els programes dels principals concerts esmentats, així com els noms dels artistes que hi prengueren part:

Sala Rameau, de Lyó (29 d'abril; *Concert a la memoria d'En Granados i d'En Magnard*)

Hymne à la Justice, Magnard; *Discurs*, Romain Coolus; *Poème* (cant i piano), Magnard; *Magnard* (sonet), Edmond Rostand [Teresa Maxa, del *Teatre Antoine*]; *Le Rhin Allemand* [André Allard, de l'*Opera Còmica*] Magnard; *Goyescas* (Los requiebros. Coloquio en la reja. El fandango del Candil. La Maja y el Ruiseñor. El Pelele) [E. Montoriol-Tarrés] Granados; *A Enrique Granados* (sonet) [Teresa Maxa], Rivoire; *Tonadillas* (El Majo tímido. El tra-la-la y el Punteado. Amor y odio. El Majo discreto. La Maja dolorosa. Callejeo. El mirar de la maja. Las currutacas modestas.), [Concepció Badía i E. Montoriol-Tarrés] Granados; *Tres dances espanyoles* (Oriental, Andaluza, Rondalla), orquestra, Granados; *Hymne espagnol. La Marsellaise* [Orquestra del *Gran Teatre*].

Metropolitan Opera House (7 maig)

Trio, op. 79 [Paderewski, Kreisler i Casals], Beethoven; *Singer's Consolation* (El consol del cantaire), Schumann; *The Goddes in the Garden* (La deesa en el jardí), Granados; *The Lord Is my Light* (El Senyor es ma llum) [John McCormarck; Frits Kreisler (piano)], Allitsen; *Rondo* (sobre un tema de Beethoven), Kreisler; *Dança Espanyola*, Granados; *Tambourin Chinois* [Kreisler, Casals (piano)], Kreisler; *Cançons*, Antiga Anglesa; *Mignonette*, Weckerlin; *Ständchen* (serenada), *Du bist die Ruh* (Tu ets el repòs) [Mme. Culp, Mr. Coenraad, V. Bos (piano)], Schubert; *Marxa fúnebre, Berceuse, Polonesa* en *la bemol* [Paderewski], Chopin; *Observacions*, Andrea de Segurola; *Amor y odio, El Majo discreto, Elegia eterna* [María Barrientos, Casals (piano)], Granados; *Aria*, Bach; *Minuetto con variazioni* [Casals, Kreisler (piano)], Haydn; *Dos duets : Berceuse*, Godard; *Le Nil* [McCormarck, Kreisler i Schneider (piano)], Leroux.

Palau de la Música Catalana : *Associació de Música «da Camera»* (26 d'abril)

Valsos poètics, Dança en *mi menor, Dança* en *do menor, Allegro de Concert* [F. Via], Granados; *Tonadillas* (El Tra-la-la y el punteado. El Majo tímido. La Maja dolorosa. Las Currutacas modestas.), Granados; *Canciones amatorias* (Mañanica era. Mira que soy niña, Amor, déjame. Llorad, corazón, que tenéis razón. En vuestros verdes ojuelos nos mostráis vuestro valor. No lloréis, ojuelos, porque no es razón. Serranas de Cuenca.) [Concepció Badía, F. Longàs], Granados; *Goyescas* (Primera part de *Los Majos enamorados*) (Los Requiebros. Coloquio en la reja. Quejas o La Maja y el Ruiseñor. El Fandango del candil.) [Mercè Moner], Granados.

Sociedad Nacional de Música de Madrid (31 de maig)

Goyescas (Primera parte de *Los Majos enamorados*) (Los Requiebros. Coloquio en la reja.) [Frederic Longàs], Granados; *Tonadillas* (El tra-la-la y el punteado. El Majo tímido. La Maja dolorosa. Las currutacas modestas.) [Concepció Badía], Granados; *Goyescas* (Quejas o la Maja y el ruiseñor. El Pelele). Granados [Frederic Longàs]; *En el jardín de Elisenda, Trova* (de la suite *Elisenda*) [professors de l'*Orquestra Filarmònica*, dirigits pel Mtre. B. Pérez Casas], Granados; *Canciones amatorias* (Mañanica era. Mira que soy niña. Llorad, corazón, que tenéis razón. En vuestros verdes ojuelos. No lloréis ojuelos. Serranas de Cuenca.) [Concepció Badía], Granados; *Final de la suite de Navidad* [professors de l'*Orquestra Filarmònica*], Granados.